

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

281-33/17
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр.22965 датум:07.06.2017.г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети КПЗ Ћуприја

Београд, април 2017. године

ОПШТА ЗАПАЖАЊА

КПЗ Туприја састоји се од два објекта. У једном се налазе управне просторије и просторије за смештај осуђених, прекршајно-кажњених и притворених лица, док се у другом објекту (Ада) поред просторија за смештај осуђених, налази и привредна јединица. Поједине спаваонице у Заводу нису у складу са важећим стандардима, како у погледу квадратуре, тако и у погледу проветрености. Такође, у појединим тоалетима санитарне јединице су дотрајале, а приватност лица лишених слободе није обезбеђена ни у тоалетима нити у заједничким купатилима.

Поред смештајних и просторних недостатака, у Заводу постоји и кадровски недостатак, односно недостатак запослених у Служби за обезбеђење и Служби за здравствену заштиту. Недостатак запослених у здравственој служби за последицу има да прописану терапију лицима лишених слободе дели немедицинско особље, док недостатак запослених у Служби за обезбеђење доводи до тога да се касни са спроводима лица лишених слободе на заказане специјалистичке прегледе. Третмански рад са лицима лишеним слободе у Заводу је отежан услед оптерећености васпитног особља и пословима извршења ванзаводских санкција и мера. Лоши смештајни услови у комбинацији са недовољном здравственом заштитом и отежаним третманским радом могу да поприме облике нехуманог поступања према лицима лишеним слободе.

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ
 - 1.1.1. Мандат НПМ
- 1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ
 - 1.2.1. Општи подаци о посети
 - 1.2.2. Ток посете
 - 1.2.3. Сарадња завода са НПМ
- 1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ
 - 1.3.1. Општи подаци о Заводу
 - 1.3.2. Посебни подаци / Службени подаци из 2016. године
 - 1.3.3. Посебни подаци / Службени подаци на дан посете
 - 1.3.4. Локација и архитектура Завода

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ
 - 2.1.1. Просторије - спаваонице
 - 2.1.2. Заједничке просторије
 - 2.1.3. Хигијена у заводу
 - 2.1.4. Смештај прекршајно кажњених лица
- 2.2. ИСХРАНА
 - 2.2.1. Кухиња
 - 2.2.2. Трпезарија
 - 2.2.3. Набавка прехранбених и других ствари за личну употребу
- 2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА
 - 2.3.1. Правна заштита
 - 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа
 - 2.3.1.2. Пружање правне помоћи
 - 2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права
 - 2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци
 - 2.3.2. Безбедност
 - 2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)
 - 2.3.2.2. Мере безбедности
 - 2.3.2.2.1. - Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета
 - 2.3.2.2.2. - Видео надзор
 - 2.3.2.2.3. - Служба за обезбеђење
 - 2.3.2.2.4. - Аларм за позивање страже
 - 2.3.2.3. Мере принуде
 - 2.3.2.4. Посебне мере
 - 2.3.2.4.1. - Смештај под појачани надзор
 - 2.3.2.5. Дисциплинске мере
 - 2.3.2.5.1. - Упућивање у самицу
 - 2.3.4. Контрола рада завода
- 2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ
 - 2.4.1. Третман
 - 2.4.1.1. Служба за третман
 - 2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања
 - 2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање
 - 2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст
 - 2.4.2. Образовање и стручно оспособљавање
 - 2.4.3. Упошљавање
 - 2.4.4. Слободно време
 - 2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности
 - 2.4.4.2. Културне и уметничке активности

- 2.4.5. *Обавештавање*
- 2.4.5.1. *Штампа*
- 2.4.5.2. *Телевизија*
- 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. *Посете*
- 2.4.7. *Пошиљке и комуникација*
- 2.4.7.1. *Пакети*
- 2.4.7.2. *Новчане пошиљке*
- 2.4.7.3. *Телефонирање*
- 2.4.8. *Верска права*
- 2.5. **ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА**
- 2.5.1. *Организација*
- 2.5.1.1. *Здравствено особље*
- 2.5.1.2. *Здравствене евиденције*
- 2.5.1.3. *Остваривање обавеза и дужности лекара у Заводу*
- 2.5.1.4. *Просторије за пружање здравствене заштите*
- 2.5.1.5. *Апотека, подела лекова и терапије*
- 2.5.2. *Лекарски прегледи*
- 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
- 2.5.2.2. *Прегледи по захтеву*
- 2.5.2.3. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. *Лечење и интервенције*
- 2.5.3.1. *Лечење и интервенције у Заводу*
- 2.5.3.2. *Лечење и интервенције ван Завода*
- 2.5.3.3. *Стоматолошка заштита*
- 2.5.3.4. *Лечење душевно оболелих лица, лица која болују од заразних и болести зависности*
- 2.5.4. *Посебни аспекти здравствене заштите*
- 2.5.4.1. *Заразне болести*
- 2.5.4.2. *Болести зависности*
- 2.5.4.3. *Повређивања*
- 2.5.4.4. *Штрајк глађу*
- 2.5.4.5. *Изложеност дуванском диму*
- 2.5.4.6. *Смртни случајеви*
- 2.6. *Надзор над радом здравствене службе*

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. МАНДАТ НППМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НППМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НППМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НППМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица „Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре“, која обавља стручне послове НППМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НППМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НППМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НППМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НППМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НППМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НППМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/11

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен је 29. јануара 2016. год. у "Службеном гласнику Републике Србије".

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод у Ћуприји
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	25. април 2017. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ВРСТА ПОСЕТЕ	редовна, по Плану посета за 2017. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Јелена Унијат, <i>Заштитник грађана / НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Самарџић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Јелић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Проф. др Драган Јечменица, <i>специјалиста судске медицине</i> Др Снежана Павлекић, <i>специјалиста судске медицине</i></p>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, са Управом Завода.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Представници Управе Завода су представили институцију у општим цртама, и указали на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторију за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторије за посете и просторију за пружање здравствене заштите.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти, мере принуде, посебне и дисциплинске мере, права лица лишених слободе и њихов третман, здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду.

Током разговора извршен је увид и фотографисање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

У оквиру III фазе посете, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су и обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим НПМ је, током посете обавио интервјуе са око 50 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима НППМ са управником.

Тим Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму НППМ, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НППМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НППМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, омогућили члановима тима НППМ приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НППМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НППМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ

НАЗИВ	Казнено-поправни завод у Ћуприји
АДРЕСА	Ул. Данила Димитријевића 7а, 35230 Ћуприја
ТЕЛ/ФАКС/Е-mail	телефон: 035/8470 234 факс: 035/8470 383 електронска пошта: cukpz@uiks.gov.rs
УПРАВНИК	Владица Божиловић
ВРСТА	Казнено-поправни завод
ТИП	Отворени
ОДЕЉЕЊА	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за третман Служба за опште послове
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ	укупно 70 запослених, од тога: - 6 на пословима третмана - 50 на пословима обезбеђења - 5 на пословима обуке и упошљавања - 6 на пословима здравствене заштите - 13 на општим пословима
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА	За укупно 288 лица, од тога - за 50 притвореника - за 230 осуђених - за 8 прекршајно кажњених
ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ	- за притвор (<i>притворска јединица/одељење</i>) - за пријем (<i>пријемно одељење</i>) - за извршење казне затвора за прекршај - за издвајање оболелих осуђених - за амбуланту - за примену мере везивања кожным каишевима - за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице - за посете браниоца - за посете породице - за посете брачног друга или другог блиског лица - за културне активности - за библиотеку - за обављање верског обреда - простор за шетњу без надстрешница

	- терени за вежбање на отвореном
ЕВИДЕНЦИЈЕ КОЈЕ СЕ ВОДЕ	<p>Евиденција ванредних догађаја (инцидената) / води је вођа смене Службе за обезбеђење</p> <p>Евиденција примене мера принуде / води је вођа смене Службе за обезбеђење</p> <p>Евиденција примене посебних мера / води је начелник Службе за обезбеђење</p> <p>Евиденција дисциплинског кажњавања / води Служба за опште послове</p> <p>Евиденција дисциплинске мере упућивања у самицу / води је вођа смене Службе за обезбеђење</p> <p>Евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту / води Служба за опште послове</p> <p>Евиденција пружања правне помоћи / води Служба за опште послове</p> <p>Евиденција повреда / воде је здравствени радници у амбуланти</p> <p>Евиденција умрлих лица / води је вођа смене Службе за обезбеђење</p> <p>Евиденција лекарских повреда / воде је здравствени радници у амбуланти</p> <p>Евиденција лица која одбијају лечење, храну или воду / води је вођа смене Службе за обезбеђење</p> <p>Евиденција повреда на раду / воде је здравствени радници у амбуланти</p>

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ ИЗ 2016. ГОДИНЕ

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	<p>У 2016. години у Заводу је било:</p> <p>54 ванредних догађаја (инцидената), и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 удаљење - 1 напад на службено лице / у којем је учествовало 1 лице - 40 објављених штрајкова глађу / у којима је учествовало 40 лица - 8 проналазака недозвољених предмета - 4 самоповређивања
ПРИМЕНА МЕРЕ ПРИНУДЕ	<p>У 2016. години примењене су 2 мере принуде:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 везивање кожним каишевима - 1 употреба гумене палице
ПРИМЕНА ПОСЕБНИХ МЕРЕ	<p>У 2016. години према 2 лица су одређене посебне мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 2 лица тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце

ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ	У 2016. години је изречено 18 дисциплинских мера: - према 1 лицу кумулативно упућивање у самицу и одузимање додељених и проширених права и погодности - према 3 лица упућивање у самицу - према 7 лица одузимање додељених и проширених права и погодности - према 7 лица укор
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ЗАХТЕВИ ЗА СУДСКУ ЗАШТИТУ	У 2016. години било је 23 притужбе осуђених и кажњених управнику Завода и 3 жалбе директору Управе на првостепена решења донета по притужбама
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ СУДИЈИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	У 2016. години 1 притвореник је поднео притужбу судији за извршење кривичних санкција и то на неадекватну медицинску заштиту
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	У 2016. години у Заводу је 7596 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције), за укупно 1022 лица
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	У 2016. години 32 лица је 35 пута упућено ван Завода ради пружања здравствене заштите, и то: - 14 пута у Специјалну затворску болницу у Београду - 21 пут у друге здравствене установе
СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2016. години у Заводу се догодио 1 смртни случај
ПРАВНА ПОМОЋ	У 2016. години 26 пута је лицима смештеним у Заводу пружена правна помоћ
ПРЕМЕШТАЈИ ПРЕКИДИ И ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2016. години је било 13 премештаја, 1 прекид извршења казне затвора, док превременог отпуштања лица није било

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ НА ДАН ПОСЕТЕ

БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ	Укупно 213 лица, од тога: - 29 у притвору - 184 на извршењу казне затвора , и то: - 176 осуђених / 6 у пријемном одељењу / 11 у отвореном одељењу / 124 у полуотвореном одељењу / 35 у затвореном одељењу - 8 прекршајно кажњених - 2 ван завода - 2 у удаљењу или бекству
БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	У тренутку посете у Заводу се налазио 1 осуђеник са инвалидитетом, као и 2 странца у притвору

БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА	У тренутку посете није било осуђеника под посебним или дисциплинским мерама
РАДНО АНГАЖОВАНА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	<ul style="list-style-type: none">- 50 <u>осуђених</u><ul style="list-style-type: none">/ 4 из отвореног одељења/ 46 из полупотвореног одељења- 30 у <u>Заводу</u>- 20 <u>ван Завода</u>- 4 <u>прекршајно кажњена</u>
БРОЈ ИНФЕКТИВНО БОЛЕЛИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	3 лица од хепатитиса

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

Према службеним подацима, на дан посете тима НПМ, у Заводу се налазило укупно 213 лица лишених слободe, и то: 29 лица у притвору, 8 прекршајно кажњених, 176 осуђеника (6 у пријемном, 11 у отвореном одељењу, 124 у полуотвореном и 35 у затвореном одељењу).

Лица лишена слободe се смештају у главној згради Завода, као и у издвојеном комплексу Завода који се назива Ада, у близини главне зграде.

Поред службених просторија, у главној згради се налазе просторије - спаваонице за смештај притвореника, део прекршајно - кажњених лица, осуђеника разврстаних у В2 васпитну групу, лица која су задржана по основу Законика о кривичном поступку⁴, као и просторије за извршење посебних и дисциплинских мера.

На Ади се налазе Павиљон А и Павиљон Б. У Павиљону А се смештају осуђена лица разврстана у А и Б васпитне групе, док се у Павиљону Б у налазе лица разврстана васпитну групу В и представља затворено одељење и на другом етажу се налазе просторије отвореног одељења (за старија лица која су на издржавању казне). У Павиљону А на првом етажу налази се посебна просторија за посете блиских лица, на сваком спрату се налази по једна просторија за дневни боравак, заједничка купатила, просторија - спаваонице за прекршајно кажњена лица, библиотека, док се у сутерену објекта налазе кухиња и трпезарија.

⁴ "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014. У даљем тексту ЗКП.

2.1.1. ПРОСТОРИЈЕ - СПАВАОНИЦЕ

Све просторије-спаваонице су опремљене лежајевима, столовима и клупама за седење, као и касетама за одлагање личних ствари. Просторије имају адекватну природну и вештачку светлост, као и доток свежег ваздуха.

У притворској јединици, у главној згради, у свакој просторији-спаваоници се налази мокри чвор. Поред углавном дотрајалих санираних уређаја, у мањим спаваоницама мокри чворови нису у потпуности одвојени од остатка просторије, односно делимичном зиданом преградом су одвојени од остатка просторије. На тај начин се нарушава приватност лица.

1.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У мањим просторијама-спаваоницама у главној згради тоалети су само делимичном зиданом преградом одвојени од остатка просторије, а санитарни уређаји су углавном дотрајали.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.⁵</i></p> <p><i>Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.⁶</i></p> <p><i>Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.⁷</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>КПЗ Ћуприја ће у свим спаваоницама главне зграде формирати тоалете који су потпуно одвојени, зидовима и вратима, од остатка просторије, уз обезбеђење вентилације и замениће дотрајале санитарне уређаје у целом Заводу.</p>

Затворено одељење у Павиљону Б на Ади је организовано као „блок“, који се састоји од спаваонице, заједничког купатила и дневног боравка. Оно што је тим НПМ приликом посете приметио је да су све спаваонице пренасељене, узимајући у обзир стандарде Европског комитета када се су вишекреветне спаваонице у питању. Такође, током разговора са осуђеним лицима на Ади у Павиљону Б (затворено одељење лево од улаза), НПМ је дошао до сазнања да се просторија, коју лица користе у функцији дневног боравка, користи и као просторија за посете других лица лишених слободе. Током трајања посета лица из затвореног одељења су закључана највећи део дана у спаваоници, која не испуњава стандарде везане за неопходну квадратуру просторије по лицу. Даље, према њиховим наводима, за време државних празника у поменутој спаваоници су и по неколико дана, без икаквог садржаја (телевизор и друштвене игре се налазе у просторији за дневни боравак).

Такође, неугодљеност квадратуре и броја лежајева, односно пренасељеност је утврђена и у другим спаваоницама Павиљона Б, као и у главној згради у просторији-спаваоници притвора број 13, где на свако лице дође око 2,9 метара квадратна.

⁵ ЗИКС, чл. 79, ст. 2.

⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16, став 6.

⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 19.3.

2.

УТВРЂЕНО

У Заводу квадратура појединих просторија – спаваоница није у складу са предвиђеним капацитетом, односно бројем лица која су у њих смештена.

РАЗЛОЗИ

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.⁸

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- 6m² за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор
- 4m² за просторију где се смешта више лица, не рачунајући санитарни чвор
- најмање 2 m ширине, од зида до зида
- најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.⁹

У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: 10m² за два затвореника (не рачунајући санитарни чвор), 14m² за три затвореника (не рачунајући санитарни чвор), 18m² за четири затвореника (не рачунајући санитарни чвор).¹⁰

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹¹

Просторије у којима осуђени у заводу живе и раде су чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница је толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра.¹²

⁸ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима бр. Рес (2006) 2, чл. 18.1.

⁹ Стандарди Европског комитета о животном простору по затворенику у затворским установама СРТ/Inf (2015) 44

¹⁰ Стандарди Европског комитета о животном простору по затворенику у затворским установама, чл. 16.

¹¹ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 79. ст. 1. и 2.

¹² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14), чл. 16. ст. 1. и 2.

ПРЕПОРУКА

КПЗ Ћуприја ће предузети мере и активности како би се омогућило да на свако лице лишено слободе дође законом предвиђених најмање 4 квадратна метра простора, не рачунајући квадратуру санитарног чвора када се налази у просторији – спаваоници, односно 14 метара квадратних за три затвореника, 18 метара квадратних за четири затвореника итд.

Током обиласка притвора, тим НПМ је утврдио да је лице којем је одређено задржавање по основу Законика о кривичном поступку¹³ смештено заједно са притвореницима.

3.

УТВРЂЕНО

У Заводу се лица којима је одређено полицијско задржавање смештају у исте просторије-спаваонице заједно са притвореницима.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеници задржавају лице у службеним просторијама полиције за задржавање или у за одређеним просторијама надлежних органа правосуђа. Ако је лице задржано у просторијама органа правосуђа мора бити физички одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне.¹⁴

ПРЕПОРУКА

У КПЗ Ћуприја ће се лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у посебним просторијама-спаваоницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

2.1.2. ЗАЈЕДНИЧКЕ ПРОСТОРИЈЕ

У обе јединице Завода постоје заједничка купатила. Санитарни уређаји су углавном исправни, али је приватност лица нарушена приликом туширања, јер не постоје никакви паравани или преграде¹⁵. Посебно је у лошем стању мокри чвор затвореном одељењу (Павиљон Б, спаваоница десно од улаза на првом етажу), јер како је тим НПМ имао прилике да се увери, из купатила на спрату се вода слива преко плафона у купатило поменутог спаваонице.

¹³ „Сл. гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13 и 55/14

¹⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, члан 28. став 2.

¹⁵ Осим у заједничком купатилу на другом етажу Павиљона Б – отворено одељење.

4.

УТВРЂЕНО

У заједничким купатилима у Заводу није обезбеђена приватност лица која га користе, а и постоји проблем цурења воде у купатилима у Павиљону Б.

РАЗЛОЗИ

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.¹⁶

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹⁷

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.¹⁸

Осуђеном се омогућава купање и топла вода за купање најмање три пута недељно, а радно ангажованом осуђеном свакодневно, у условима којима се обезбеђује његова приватност. Просторија за купање мора бити одговарајуће опремљена и загрејана.¹⁹

ПРЕПОРУКА

КПЗ Ћуприја ће обезбедити потребне услове за поштовање приватности приликом туширања у свим заједничким купатилима у Заводу и решиће без одлагања проблем цурења воде у купатилима у Павиљону Б.

Сваки спрат у Павиљону А на Ади има заједничке просторије, односно дневне боравке који су у добром стању, са адекватним дотоком природне и вештачке светлости и свежег ваздуха. Поред столова и клупа за седење у сваком дневном боравку се налази телевизор, сто за стони тенис и друштвене игре (шах).

2.1.3. ХИГИЈЕНА У ЗАВОДУ

Хигијена у целом Заводу је задовољавајућа.

Завод располаже са индустријском машином за прање и сушење веша. Према службеним наводима, као и наводима лица лишених слободе, постељина у Заводу се мења и пере једном у две недеље. Такође, лицима којима је то потребно обезбеђује се одећа према годишњим добима, као и хигијенски пакети и хемијска средстава за одржавање хигијене просторија.

2.1.4. СМЕШТАЈ ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНИХ ЛИЦА

Прекршајно кажњена лица смештају се у две посебне просторије-спаваонице. Једна се налази у главној згради, а друга у Павиљону А на Ади. Просторија-спаваоница на Ади је у складу са стандардима, док је у просторији у главној згради потребно побољшати вентилацију. Наиме, у поменутој просторији не постоји прозор. Доток свежег ваздух је могућ само уколико се отворе врата од просторије. Током летњих месеци такав систем је вероватно и предност, али када је спољна температура ваздуха ниска, лица која се налазе у тој просторији немају адекватан доток свежег ваздуха.

¹⁶ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 19.3.

¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 79. ст. 2.

¹⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 6.

¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 21. ст. 3.

5.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Просторија-спаваоница у главној згради Завода, у којој су смештена прекршајно кажњена лица, нема адекватан доток свежег ваздуха.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.²⁰</i></p> <p><i>Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.²¹</i></p> <p><i>Просторије у којима осуђени у заводу живе и раде су чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница је толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра.²²</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>КПЗ Ћуприја ће предузети мере и активности како би се у просторији-спаваоници у главној згради, у којој су смештена прекршајно-кажњена лица, омогућио адекватан доток свежег ваздуха.</p>

2.2. ИСХРАНА

У Заводу се омогућује посебан режим исхране уколико је то неопходно због здравственог стања лица лишених слободе. Храна се спрема у кухињи према јеловнику који саставља кувар, прегледа лекар, а одобрава управник Завода. Постоје углавном 3 до 4 јеловника и то: редовни, дијетални (за дијабетичаре) и верски. Јеловници за недељу дана истакнути су у трпезарији. Увидом у јеловник утврђено је да је воће (јабука) предвиђено једном недељно. Током разговора лица лишена слободе су навела да воће имају ретко.

6.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У Заводу у исхрани осуђених није довољно заступљено воће.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу, на три оброка дневно чија укупна вредност не сме бити мања од 12.500 џула.²³</i></p> <p><i>Најмање два пута недељно осуђеном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени оброци морају задовољавати хигијенске стандарде.²⁴</i></p>

²⁰ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима бр. Рес (2006) 2, чл. 18.1.

²¹ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 79. ст. 1. и 2.

²² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14), чл. 16. ст. 1. и 2.

²³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 82. ст. 1.

²⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 33. ст. 2.

ПРЕПОРУКА

КПЗ Ћуприја ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу, између осталог најмање два пута недељно биће им обезбеђено свеже воће.

У Заводу су запослена два куvara, а у кухињи раде и осуђеници. Свим радницима и осуђеницима који су у контакту са храном организован је редован санитарни преглед на сваких 6 месеци, што је увидом у књигу санитарних прегледа и потврђено.

2.2.1. КУХИЊА

Кухиња се налази у приземљу Павиљона А на Ади. Кухиња делује одржавано, влага није приметна, а хигијена просторије и опреме је задовољавајућа. У фрижидеру су затечени узорци хране који се чувају. Кухиња је опремљена адекватном опремом. Санитарни преглед воде и радних површина редовно.

2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА

Трпезарија се налази у приземљу Павиљона А на Ади. Опремљена је столовима и столицама и има адекватан доток природне светлости и ваздуха и делује одржавано.

2.2.3. КАНТИНА

У Заводу постоји кантина која ради три дана у недељи у главној Згради и два дана на Ади. Асортиман катине је разноврстан (разне врсте прехранбених производа и средстава за одржавање личне хигијене) а цене у складу са уобичајеним тржишним цена у продавницама.

Лица лишена слободе навела су да нису задовољна у погледу асортимана производа из кантине. Наводе да у се у кантини продају само скупе цигаре, да често нема домаће кафе и сл.

7.

Непоходно је размотрити да ли је асортиман производа у кантини усклађен са потребама и платежним могућностима лица лишених слободе.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА**2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА**

У Служби за опште послове ради 12 службеника и она покрива послове рачуноводства, матичне евиденције и правне послове. Начелник Службе је једини дипломирани правник у Заводу, а у овој Служби ради и један службеник са звањем правника.

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

У спаваоници пријемног одељења је истакнут акт о кућном реду, а у штампаном облику су доступни тај акт и Закон о извршењу кривичних санкција. Такође, на неколико места у ходницима одељења притвора се налазе приручник за притворена лица који је израдило Министарство правде, на српском и језицима националних мањина. Поред тога, у библиотеци су доступни домаћи и међународни прописи о извршењу кривичних санкција и људским правима. Према наводима службеника који ради у библиотеци, због ограниченог броја примерака Кривичног законика и Законика о кривичном поступку се дешава да потребно је потребно да лица сачекају свој ред за коришћење ових прописа. У тренутку посете, један примерак Кривичног законика се налазио у

библиотеци. Такође, начелник Службе за опште послове је навео и да се осуђенима на захтев одштампа информације које се могу пронаћи на интернету.

Осуђена лица, рачунајући и она која су се налазила у пријемном одељењу, су навела да су упозната са својим правима и обавезама.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У писаном извештају Завода (претходни упитник) је наведено да је 2016. године правна помоћ пружена 26 пута.

Правну помоћ лицима лишеним слободе пружа начелник Службе за опште послове. Ова врста помоћи се врши на писмени захтев и тражене информације лица могу добити писмено, уколико се на основу садржине самог захтева може писмено одговорити или се обавља разговор са подносиоцем.

Служба за опште послове води евиденцију пружања правне помоћи, у коју се уписују редни број, име подносиоца захтева и његов матични број, садржина захтева и потпис службеног лица, на основу које је утврђено да је током 2017. године правна помоћ, закључно са 06. мартом 2017. године, пружена 4 пута.

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

Просторија за отворене посете у главној згради Завода се налази поред просторије за редовне посете, у непосредној близини пријавнице и опремљена је са 2 стола и више столица. Ток посете се надзире помоћу видео надзора. Тиму НПМ је објашњено да се ова просторија користи и за лични претрес и преглед тела лица лишених приликом пријема у Завод.

2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци

У ходнику су лицима лишеним слободе доступни формулари поднесака којима се могу обратити начелнику одговарајуће службе завода, управнику, судији за извршење кривичних санкција и другима.

Поднесци поднети начелнику или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе Завода²⁵ и одговори на њих се чувају у једном регистру и о њима се води евиденција, у коју се уписују редни број и име подносиоца и његов матични број. Закључно са 25. априлом 2017. године, у овој години је поднето 58 ових поднесака. Увидом у неколико поднесака и одговора на њих, утврђено је да осуђена лица добијају писмене одговоре на поднеске у року од 2 – 4 дана и да су поводом појединих поднесака обављени и разговори службеника са подносиоцима.

Притужбе осуђених управнику Завода због повреда права или других учињених неправилности²⁶ и притужбе притвореника судији за извршење кривичних санкција због повреда њихових права током извршења мере притвора²⁷ се евидентирају у посебној књизи, у којој се наводи име подносиоца притужбе, датум подношења, кратка садржина притужбе, начин на који је решена и број и датум решења. Списи предмета, са евентуалним жалбама и одлукама из жалбеног поступка, се чувају у једном регистратору. Током 2016. године је поднето укупно 24 притужби, од тога је 3 усвојено, а није евидентирано да је донета одлука судије о 1 притужби притвореника која је поднета 05. септембра 2016. године. Током 2017. године поднета је 1 притужба осуђеног лица и она је одбијена као неоснована. Није било притужби на злостављање.

²⁵ Поднесци из чл. 126. ст. 1. Закона о извршењу кривичних санкција.

²⁶ Притужбе из чл. 126. ст. 3. Закона о извршењу кривичних санкција.

²⁷ Притужбе из чл. 37. ст. 1. Закона о извршењу кривичних санкција.

Увидом у евиденцију и неколико предмета притужби осуђених лица, утврђено је да су подносиоци добијали писмене и образложене одлуке о њиховим притужбама у року од неколико дана, а у сваком случају у прописаном року од 15 дана, да су у поступцима извођени докази и да су подносиоци у решењима поучавани о праву на жалбу директору Управе за извршење кривичних санкција.

НПМ је остварио увид и у један предмет по притужби осуђеног лица коју је, преко пуномоћника адвоката, поднео судији за извршење кривичних санкција почетком 2016. године. Закон о извршењу кривичних санкција дозвољава могућност да се осуђена лица обратe непосредно судији за извршење са захтевом за судску заштиту, али ограничава на ситуацију када сматрају да им је право на живот или телесни интегритет озбиљно угрожено.²⁸ Упркос томе што је у овом случају судији за извршење поднета притужба и што се она односила на критеријуме на основу којих је осуђени разврстан у затворено одељење и одређена му група В1, судија је поступио по њој и решењем утврдио да је притужба основана и Заводу наложио да у одређеном року отклони незаконитост. Завод је против ове одлуке поднео жалбу ванрасправном већу истог суда, међутим, жалба је одбијена као неоснована. Одлуке судова су достављене Министарству правде.

Сви поднесци се предају припадницима Службе за обезбеђење, који у књигама у дежурној канцеларији евидентирају поднеске којима се лица лишена слободе обраћају управнику или службенику Завода, а потом их са књигом достављају ономе ко по поднеску поступа и који својим потписом потврђује преузимање поднеска. За поднеске које шаљу притвореници се води посебна књига. Ако се ради о поднесцима који се упућују ван Завода, лица лишена слободе добијају потврде о њиховој предаји. Пријем одговора на поднеске и решења које доноси Завод лица лишена слободе потврђују или на самом акту или на доставници. Ако добијају одговоре на поднеске од органа ван Завода, пошиљка се евидентира у посебној књизи у којој лица потписом потврђују да су је одређеног дана примили. Пријем и отпрема других писмених пошиљки, као што су писма за и од чланова породице, се не евидентира.

8.

НПМ је констатовао да се Служба за опште послове Казнено-поправног завода у Ћуприји уредно води евиденције о поднесцима лица лишених слободе и предмете који су поводом поднесака вођени у Заводу, као и да се у великој мери поштују прописане процедуре у поступању са поднесцима.

Лица лишена слободе се учестало обраћају управнику Завода са молбама за одобрења за одређене ствари које су његовој надлежности. Према наводима управника, одлуке о више ових молби, биле оне усвајајуће или одбијајуће, периодично се истичу у форми спискова на видном месту у оквиру Завода.

9.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји лица лишена слободе се о одлукама о молбама поднетим управнику Завода, биле оне усвајајуће или одбијајуће, обавештавају тако што се одлуке о више ових молби истовремено истичу у форми спискова на видном месту у оквиру Завода.

РАЗЛОЗИ

Затвореници ће, појединачно или као група, имати довољно могућности да поднесу захтеве или притужбе управнику затвора или другом надлежном органу.

²⁸ Чл. 37. ст. 4. Закона о извршењу кривичних санкција: Изузетно, осуђени може поднети захтев за судску заштиту директно судији за извршење у случају када му је право на живот или телесни интегритет озбиљно угрожено.

Уколико се захтев не усвоји или притужба одбије, затворенику ће се навести разлози за то, а затвореник има право да се жали независном органу.²⁹

Ако осуђени сматра да је његово право повређено поступањем управника, може поднети притужбу директору Управе.³⁰

Ако осуђени сматра да је његово право повређено поступањем управника завода може, у складу са Законом, поднети притужбу директору Управе, у затвореној коверти.³¹

ПРЕПОРУКА

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји лица лишена слободе ће у случају одбијања молби којима су се обратили управнику Завода добијати писмене и образложене одговоре, којима ће истовремено бити поучавани о могућности да поднесу притужбу директору Управе за извршење кривичних санкција.

Управник обилази Завод ради упознавања са стањем. Међутим, тим приликама управник не обилази и лица лишена слободе. Већина лица са којима су обављени разговори су тиму НПМ навела да управника не виђају или га виђају кроз прозор спаваонице.

10.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји управник не обилази редовно лица лишена слободе.

РАЗЛОЗИ

Постојаће процедуре којим се подстиче најбоља могућа комуникација између управе, осталог особља, спољних институција и затвореника.³²

Комитет ургира код органа Републике Србије да обезбеди неопходна средства као и упутства за управнике затвора ради обезбеђења проактивнијег приступа према безбедности и сигурности свих затвореника.³³

Руководство установе треба да покаже појачано посвећивање пажње овој области, осигуравајући редовно присуство управника затвора у затворским просторијама, њиховим директним контактом са затвореницима, истрагом о притужбама затвореника, као и побољшањем обуке особља.³⁴

Помоћне књиге су: ...евиденција о извршеним обиласцима завода и лица смештених у посебно осигурану просторију од стране управника и начелника службе обезбеђења.³⁵

ПРЕПОРУКА

Управник Казнено-поправног завода у Ћуприји ће успоставити редовне периодичне обиласке лица лишених слободе, ради упознавања са начином на који се према њима поступа, што ће се евидентирати у одговарајућој књизи.

Од почетка 2017. године управник је 17 пута обавио поверљив разговор са лицем које је то захтевало (1 захтеву за разговор није удовољено јер је подносилац у међувремену премештен у други завод).

²⁹ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 70.1 и 70.3.

³⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 127. ст. 1.

³¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14 и 79/16), чл. 58. ст. 1.

³² Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 87.1.

³³ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2015) 60, пар. 52. ст. 3.

³⁴ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2015) 60, пар. 131. ст. 5.

³⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 10. ст. 2.

Поверљиви разговори су уредно евидентирани у књизи која се налази код управника и у коју се уписују име осуђеног, разлог обраћања, датум подношења, датум обављања и исход разговора. Осим у појединим заједничким просторијама, у Заводу нису постављени посебни сандучићи за подношење ових захтева, па се захтеви за поверљиве разговоре подносе као и други поднесци.

11.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји писмени захтеви лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода се подносе само по процедури која важи за остале поднеске.

РАЗЛОЗИ

Притвореник који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са притвореником. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.³⁶

Осуђени који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са осуђеним. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.³⁷

ПРЕПОРУКА

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управником Завода достављају и преко посебног сандучета.

Сандучићи за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода биће доступни свим лицима лишеним слободе, означени да су за ту намену, закључани и њихови кључеви ће се налазити искључиво код управника.

Управник ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебних сандучића и узимати у рад писмена која су на овај начин достављена.

Према евиденцији поверљивих разговора, они су углавном обављани у року од неколико дана од подношења захтева. Ипак, у неколико наврата разговор је обављен 20 или више дана након подношења.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

Током 2016. године су се догодила 2 случаја самоубиства лица лишених слободе: 1 осуђени је одузео себи живот док је користио годишњи одмор ван Завода и 1 притвореник се обесио у тоалету спаваонице. Према наводима управника, поводом самоубиства притвореника је предузет увиђај и друге прописане радње, али Завод није добио информације о утврђеним чињеницама.

12.

УТВРЂЕНО

Казнено-поправни завод у Ћуприји не добија писани налаз и мишљење вештака који је извршио преглед и обдукцију леша лица које је у тренутку смрти било лишено слободе.

³⁶ Правилник о извршењу мере притвора, ("Сл. гласник РС", 132/14), чл. 58.

³⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", 110/14 и 79/16), чл. 55.

РАЗЛОЗИ

Где је то могуће, у евиденцију о лицу лишеном слободе се уносе подаци о околностима и узроцима повреда или смрти и, у случају друге, одредишту остатака.³⁸

Комитет препоручује да органи Републике Србије уведу праксу спровођења темељне истраге сваке смрти пацијента, нарочито са циљем да се утврди да ли се нешто може научити што се тиче поступака рада. Наиме, Комитет понавља своју препоруку да управа затвора и затворски лекари треба систематски да добијају закључак из извештаја о обдукцији (или макар обавештења о узроку смрти), као и све резултате судске истраге таквих случајева, у вези са затвореницима који су умрли лишени слободе у затвору или спољној болници пошто су премештени из установа у којима су били.³⁹

ПРЕПОРУКА

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће од органа поступка (јавног тужиоца или суда који је одредио вештачење) прибављати писани налаз и мишљење вештака који је извршио преглед и обдукцију леша лица које је у тренутку смрти било лишено слободе.

Поред тога, током 2016. године су била 4 случаја самоповређивања и 1 удаљење. Такође, у евиденцији коју води Служба за обезбеђење су забележена 4 случаја међусуђеничког насиља, у којима је учествовало 6 лица. У случајевима физичког насиља, забележено је и да су лекарски прегледи обављени истог дана. Према службеним наводима, надлежно јавно тужилаштво би обавестили само ако би у сукобима дошло до тежих физичких повреда, што се није догађало у последње време. Током 2017. године је забележено 1 удаљење.

Од битнијих ванредних догађаја, током 2016. године је, према писаном извештају Завода (претходном упитнику) било 40 објављених штрајкова глађу (одбијања хране). О одбијању хране се води евиденција у коју се уписују име лица, време почетка и прекида штрајка, разлог и подаци о извршеном лекарском прегледу. Према евиденцији, током 2017. године је било 9 случајева штрајкова глађу. Уочено је да се претежно ради о притвореним лицима: од 40 случајева из 2016. године, у 35 су притвореници штрајковали, а од 9 из 2017. године 7 пута. Осим у неколико случајева, штрајкови су трајали до 5 дана. Као најчешћи разлог лица лишена слободе су наводила незадовољство радом суда и смештајем у главној згради Завода.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је током 2016. године приликом претреса пронађено 8 недозвољених предмета. Током 2017. године је пронађена материја за коју се сумња да се ради о опојној дроги, у вези чега је поднета кривична пријава.

Лични претрес и преглед тела лица приликом пријема у Завод се обављају у просторијама које су за то намењене у оба објекта Завода. У седишту Завода је то просторија која се иначе користи за отворене посете и она је под видео надзором, док просторија у објекту Ада није. Завод располаже са ручним детекторима метала и вратима за пролаз лица са интегрисаним детектором метала, као и уређајима за откривање и блокирање сигнала уређаја за комуникацију на даљину.

Завод утврђује план периодичних претреса просторија, лица и њихових ствари. Наредбу о претресу по уобичајеној процедури доноси начелник Службе за обезбеђење и претреси се евидентирају у посебној књизи у коју се уписују датум, час и време почетка и престанка претреса, спаваоница, службеник који је издао наредбу, име осуђеног који је присуствовао претресу и име службеника који

³⁸ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, правило бр. 8 (ф).

³⁹ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања *CPT/Inf* (2015) 60, пар. 84.

је обављао претрес. Поред тога, води се и посебна евиденција нађених предмета приликом претреса, у коју се уписују датум, име лица код кога је пронађен предмет или место на којем је пронађен, предмет и име службеника који је обавио претрес.

Преглед пакета се обавља у присуству лица које пакет прима, у главним ходницима објеката, који су под видео надзором.

Завод је успоставио и "Процедуру претреса и других поступака према лицима која долазе у посету осуђеним лицима у посебној просторији". Овом процедуром је, између осталог, предвиђено да се "лица из В третмана везују приликом спровода до посебне просторије и приликом повратка у заједничке просторије". НПМ сматра да ово није оправдано нити у складу са важећим прописима.

13.

УТВРЂЕНО

"Процедуром претреса и других поступака према лицима која долазе у посету осуђеним лицима у посебној просторији" у Казнено-поправном заводу у Ћуприји је прописано да се осуђена лица која су разврстана у затворено одељење увек везују приликом спровода до и од посебне просторије.

РАЗЛОЗИ

Друга средства за спутавање се користе само када је то предвиђено законом и у следећим околностима:
(а) као мера предострожности против бекства приликом спровода, под условом да су уклоњена када се затвореник појави пред судским или управним органом;

(б) по налогу директора затвора, ако друге методе контроле не успеју, како би се спречило затвореник да повреди себе или друге или оштети имовину; у таквим случајевима, директор ће одмах упозорити лекара или другог здравственог радника и известити вишу управну власт.⁴⁰

Лисице, лудачке кошуље и друга средства за физичко спутавање неће се користити изузев:

(а) ако је то неопходно као предострожност од бекства током транспорта, под условом да таква средства буду уклоњена пре него што се затвореник појави пред судским или управним органима, осим ако уколико тај орган не одлучи супротно; или

(б) када то нареди управник, ако су друга средства контроле безуспешна, ради заштите затвореника од самоповређивања, повређивања других или ради спречавања велике штете на имовини, о чему ће управник одмах обавестити лекара и известити виши надлежни орган.⁴¹

У погледу поступања према особи лишеној слободe, свако прибегавање физичкој принуди које није апсолутно неопходно услед њеног понашања нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.⁴²

Мере принуде према осуђеном се могу применити само када је неопходно да се спречи: 1) бекство осуђеног; 2) физички напад на друго лице; 3) доношење повреде другом лицу; 4) самоповређивање; 5) проузроковање знатне материјалне штете; 6) активан и пасиван отпор осуђеног.⁴³

Овлашћено службено лице може везати осуђеног у заводу када пружа отпор који се на други начин не може савладати, о чему одмах обавештава руководиоца службе за обезбеђење.

Везивање из става 1. овог члана траје до престанка отпора или издвајања.⁴⁴

ПРЕПОРУКА

⁴⁰ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, правило бр. 47. ст. 2.

⁴¹ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 68.2.

⁴² Пресуда Европског суда за људска права у предмету *Берлински против Пољске* (представке број 27715/95 и 30209/96), пар. 59

⁴³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 142. ст. 1.

⁴⁴ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 15.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће престати са праксом обавезног везивања осуђених лица која су разврстана у затворено одељење приликом спровода до и од посебне просторије и меру принуде везивање ће примењивати према осуђеним лицима само ако су за примену ове мере испуњени прописани услови.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Завод је добро покривен видео надзором. Камере су постављене у ходницима, заједничким просторијама, већим спаваоницама, службеним просторијама, дворишту и испред Завода и о томе су на видном месту истакнута обавештења. Међутим, постоје технички проблеми у вези видео надзора: у објекту Ада снимци се чувају само 7 – 8 дана, а у седишту Завода су отежани премоћавање и репродукција снимака.

14.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји постоје технички недостаци у систему видео надзора, који онемогућавају довољну дужину чувања и коришћење снимљеног материјала.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.⁴⁵

Треба обратити више пажње на бољу покривеност видео надзором, уз снимке сигурносних камера и адекватан начин чувања снимљених података.⁴⁶

ПРЕПОРУКА

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће предузети потребне мере да се сви снимци видео надзора чувају у трајању не краћем од 30 дана и да се отклоне технички недостаци у систему видео надзора који онемогућавају коришћење снимљеног материјала.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се обезбедила средства за унапређење система видео надзора у Казнено-поправном заводу у Ћуприји.

2.3.2.2.3. Служба за обезбеђење

Службом за обезбеђење руководи начелник Службе и има 48 службеника и 1 службеницу, што је недовољно, па сви припадници ове Службе имају између 35 и 50 сати прековременог рада сваког месеца. Ускоро се очекује пријем 7 нових радника у ову Службу, од којих ће једна бити жена. Служба располаже са 3 велика специјална моторна возила која користе за спроводе лица лишених слободе, као и неколико мањих возила које се користе за потребе Завода. Возила којима се обављају спроводе имају вентилацију, али не и видео надзор.

Према наводима службеника, комплетне радне униформе су последњи пут добили 2013. године, а од тада су спорадично добијали неке делове униформи и то не за све припаднике Службе већ у ограниченој количини. Поједине делове су и сами набављали.

⁴⁵ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2012) 17, пар. 37. ст. 4.

⁴⁶ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2015) 60, пар. 131. ст. 5.

15.

УТВРЂЕНО

У КПЗ у Ћуприји постоје битни недостаци у погледу обезбеђивања униформи припадницима Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Да би се обезбедили претходно наведени циљеви, особље ће бити запослено на пуно радно време као професионално затворско особље и имати статус државних службеника са сигурношћу радних места која ће зависити само од њиховог доброг понашања, ефикасности и физичке кондиције. Плате би требало да буду такве да привуку и задрже одговарајуће мушкарце и жене; бенефиције запослења и услови службе морају бити повољни с обзиром на тежку природу посла.⁴⁷

Бенефиције и услови радног односа одражавају захтевну природу посла који обављају као део органа за спровођење закона.⁴⁸

Услови рада и плате би требало да буду такви да омогућавају запошљавање и задржавање делотворног особља и да службеницима омогућају коректно вршење њихових функција и развој свести о професионалној одговорности.⁴⁹

Послодавац је дужан да запосленом обезбеди услове рада и организује рад ради безбедности и заштите живота и здравља на раду, у складу са законом и другим прописима.⁵⁰

Послодавац је дужан да обезбеди да спровођење мера безбедности и здравља на раду не проузрокује финансијске обавезе за запосленог и представника запослених и не утиче на њихов материјални и социјални положај стечен на раду и у вези са радом.⁵¹

Послодавац је дужан да запосленима да на употребу средства за рад, односно средства и опрему за личну заштиту на раду на којима су примењене прописане мере за безбедност и здравље на раду и да обезбеди контролу њихове употребе у складу са наменом.⁵²

Радну униформу припадника и припадница Службе у зимском периоду чине: качкет, кошуља дугих рукава, панталоне, џемпер, шал, подкапа, чарапе доколенице, кожне рукавице, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне, јакна са скидајућим улошком и мантил за кишу.

Радну униформу припадника и припадница Службе у летњем периоду чине: качкет, кошуља кратких рукава, мајица кратких рукава, мајица кратких рукава са крагном, панталоне, чарапе доколенице, плитке ципеле, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне и јакна.

Интервентну униформу припадника и припадница Службе сачињава: качкет, комбинезон (зимско-летња варијанта), мајица кратких рукава, мајица дугих рукава, полудубоке ципеле и опасач.

Свечану униформу припадника Службе чине: шапка, кошуља, блуза, панталоне, кравата и рукавице, чарапе доколенице, плитке ципеле и мантил са улошком.

Свечану униформу припадница Службе чине: шешир, кошуља, блуза, сукња, машина и рукавице, унихоп чарапе, плитке ципеле и мантил са улошком.⁵³

Припадник Службе, по пријему у радни однос, задужује радну униформу, а свечану униформу после положеног стручног испита за звање у Служби и распоређивања на радно место.

Интервентном униформом задужују се припадници Службе који су распоређени у групу за интервенције.

⁴⁷ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Асамблеје 17. децембра 2015. год, правило бр. 74. ст. 3.

⁴⁸ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 79.2.

⁴⁹ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о особљу које је задужено за спровођење санкција и мера [R (97) 12], чл. 40.

⁵⁰ Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14), чл. 16. т. 2.

⁵¹ Закон о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 91/2015), чл. 10.

⁵² Закон о безбедности и здрављу на раду, чл. 23.

⁵³ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 29/16), чл. 5.

Припадници Службе задужују се униформом према прописаним деловима, количини и роковима одговарајуће врсте униформе из овог правилника.⁵⁴

На захтев Управе, заводи су дужни да доставе извештај о стању униформе на задужењу и залихама, као и да искажу потребе за набавком униформе и делова униформе.⁵⁵

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење Казнено-поправног завода у Ћуприји обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

Службеници Завода наводе да се систематски здравствени прегледи не обављају.

16.

УТВРЂЕНО

Запослени у Казнено-поправном заводу у Ћуприји немају контроле здравственог стања.

РАЗЛОЗИ

Запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања, упућују се на здравствену контролу једном у три године, а директор Управе може, на сопствену иницијативу или на предлог управника, одлучити да се здравствена контрола обавља и раније.⁵⁶

ПРЕПОРУКА

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се упутити на здравствену контролу и убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

У Одговору надлежних власти Републике Србије на Извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака поводом Четврте периодичне посете Републици Србији⁵⁷ је наведено да је Управа за извршење кривичних санкција обезбедила средства из фонда Европске уније за пројекат "Унапређење програма обука у Центру за обуку и стручно оспособљавање Управе", у оквиру којег ће бити обучени тренери, запослени у служби за обезбеђење, који ће водити нове облике обуке за припаднике службе за обезбеђење, у складу са препорукама Комитета.⁵⁸ Такође, у Одговору се наводи и да се посебан део овог пројекта, са чијом реализацијом ће се отпочети у току 2016. године, односи на едукацију запослених у служби за обезбеђење и да се специјализовани програми за припаднике службе за обезбеђење односе и на вештине комуникације и начине решавања конфликтних ситуација у заводу.⁵⁹ Припадници Службе за обезбеђење Завода су тиму НПМ навели да сваке године имају редовне теоретске провере знања и физичких способности и да нису имали специјализоване обуке о вештинама комуникације нити неке друге нове програме обуке.

⁵⁴ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 15.

⁵⁵ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 18. ст. 3.

⁵⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 263. ст. 1.

⁵⁷ СРТ/Inf (2016) 22

⁵⁸ параг. 49. Одговора.

⁵⁹ параг. 110. Одговора.

УТВРЂЕНО

Припадници Службе за обезбеђење Казнено-поправног завода у Ћуприји нису имали нове облике обука о поступању према насилним лицима лишеним слободе.

РАЗЛОЗИ

Управа затвора треба да обезбеди континуирано пружање обуке током службе, у циљу одржавања и унапређења знања и професионалних капацитета својих припадника, након уласка у службу и током њихове каријере.⁶⁰

Затворском особљу ће се пружити специјализована физичка обука која ће им омогућити да обуздају агресивне затворенике.⁶¹

Током обуке службеника задужених за спровођење закона, владе и агенције за спровођење закона треба да обратe посебну пажњу на питања полицијске етике и људских права, посебно у истражном поступку, на алтернативе употреби силе и ватреног оружја, укључујући и мирно решавање конфликта, разумевање понашања масе, као и методе убеђивања, преговарања и посредовања, као и на техничка средства, у циљу ограничавања употребе силе и ватреног оружја. Агенције за спровођење закона треба да преиспитају своје програме обуке и оперативне процедуре у светлу конкретних инцидента.⁶²

Особље које је у директном контакту са затвореницима биће обучено у вештинама које омогућавају минималну употребу принуде ради обуздавања агресивних затвореника.⁶³

Особље ће бити пажљиво одабрано и обучено, како на почетку тако и током вршења службе, биће плаћено као и стручњаци и имаће друштвено признат статус.⁶⁴

Управа обезбеђује да целокупно особље, током њихове каријере, одржава и унапређује своје знање и стручност похађањем курсева стручног усавршавања, који се организују у одговарајућим интервалима.⁶⁵

Перманентним образовањем треба запосленима омогућити стално усавршавање и тиме унапређење професионализма. Ова обука би по правилу требало да омогући стицање национално признатих квалификација у одређеном предмету или предметима. Овакву обуку би по правилу требало организовати у сарадњи са заинтересованим лицима. Перманентна обука требало би да буде обавезна када нова кретања поставе пред службу нове и битне захтеве и требало би је покренути пре него што до таквих промена дође. Она такође треба да буде обавезна када поједини аспекти дужности то захтевају. Таквом обуком треба колико год је могуће пренети и међународна искуства када се то чини пожељним као метод за даље лично усавршавање или када је то потребно због неких конкретних захтева службе.

Садржај перманентног образовања треба да буде у што већој мери усмерен тако да узме у обзир потребе запослених везане за њихов посао. У сарадњи са запосленима треба сачинити процедуре за исказивање тих потреба.

Ако се сматра да су посебни облици перманентног образовања од нарочитог значаја за унапређење, служба/службе задужене за спровођење санкција и мера треба да настоје да такву обуку омогуће заинтересованим појединцима.⁶⁶

⁶⁰ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, прав. бр. 75. ст. 3.

⁶¹ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, прав. бр. 82. ст. 2.

⁶² Основни принципи Уједињених нација о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, усвојени од стране Осмог конгреса Уједињених нација о спречавању криминала и поступању са преступницима, 07. септембра 1990. год., принцип бр. 20.

⁶³ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 66.

⁶⁴ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 76.

⁶⁵ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 81.2.

⁶⁶ Препорука (97) 12 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о особљу задуженом за спровођење санкција и мера, чл. 20 – 22.

Решавање проблема насиља између затвореника захтева да затворско особље буде у позицији, укључујући и њихову довољну заступљеност, да на одговарајући начин извршава своја овлашћења и врши надзор. Особље мора да реагује на знакове проблема и да буде и одлучно и ваљано обучено да интервенише када је неопходно. Постојање позитивних односа између особља и затвореника, које се заснива на идејама безбедног затвора и чувања, представља пресудан фактор у овом контексту. Ово у великој мери зависи од тога да ли особље поседује одговарајуће комуникацијске способности. Осим тога, руководство мора да буде потпуно спремно да подржи особље у извршавању својих овлашћења. Могу бити неопходне и посебне мере безбедности прилагођене особеностима настале ситуације (укључујући ефикасне облике претреса); такве мере, међутим, увек су само додаток горе наведеним основним захтевима. Осим тога, затворски систем мора да реши питање одговарајуће категоризације и разврставања затвореника.⁶⁷

Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму мере да обезбеде ... бољу обуку за затворски кадар нарочито о мануелним техникама обуздавања узнемиренних затвореника и вештинама комуникације.⁶⁸

Да би се отклонила појава насиља међу затвореницима затворски кадар мора будно да прати знаке који указују на појаву неприлика и да буде како решен тако и одговарајуће оспособљен да интервенише. Постојање позитивних односа између запослених и затвореника, на основу идеје о динамичкој безбедности и заштити, одлучујући је фактор у овом контексту; то ће у великој мери зависити од тога да запослени имају одговарајуће вештине комуникације. Очигледно је и да делотворна стратегија за превазилажење насиља и застрашивања међу затвореницима треба да тежи да за затворски кадар обезбеди да буде у позицији са које може да врши своја овлашћења. Поред тога, затворски систем у целини треба да развије капацитет како би се обезбедило да потенцијално некомпатибилне категорије затвореника не буду смештане заједно.

Комитет ургира код органа Републике Србије да обезбеде неопходна средства као и упутства за управнике затвора ради обезбеђења проактивнијег приступа према безбедности и сигурности свих затвореника. Осим повећања нивоа попуњености радних места, постојеће вештине и експертиза затворског кадра треба да се прошире обезбеђивањем специјализованог усавршавања.⁶⁹

Управа организује и спроводи програме сталног стручног оспособљавања и усавршавања запослених.⁷⁰

Одржавање и унапређење стручности запослених у Управи обезбеђује се стручним усавршавањем. Запослени у Управи има право и обавезу да се стручно усавршава. Стручно усавршавање обавља се о трошку завода.⁷¹

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће организовати и спровести нове облике обука за припаднике Службе за обезбеђење Казнено-поправног завода у Њуприји о поступању према насилним лицима лишеним слободе.

Уочено је да припадници Службе за обезбеђење не носе гумене палице, а, према службеним наводима, дешава се да их носе у затвореном одељењу Завода.

2.3.2.2.4. Аларм за позивање страже

Све спаваонице које је тим НПМ обишао су опремљене тастерима за позивање припадника Службе за обезбеђење. Осуђена лица су навела да се припадници Службе појаве убрзо након позивања на овај начин.

⁶⁷ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања –XI Општи извештај CPT/Inf (2001) 16, пар. 27. ст. 2.

⁶⁸ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања CPT/Inf (2015) 60, пар. 49.

⁶⁹ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања CPT/Inf (2015) 60, пар. 52. ст. 2. и 3.

⁷⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 12. ст. 6.

⁷¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 259.

2.3.2.3. Мере принуде

Према евиденцији примене мера принуде, коју води начелник Службе за обезбеђење, у 2016. години су у периоду од пар дана према једном притвореном лицу примењени физичка снага, гумена палица и везивање. Током 2017. године није било примене мера принуде (у објекту Ада ове мере нису примењиване од 2015. године).

Увидом у документацију о примени мера физичка снага и гумена палица, утврђено је да су ове мере према притвореном примењене због пружања отпора и напада на припадника Службе за обезбеђење. Тог дана притворени се прво самоповредио тако што је сломио огледало и стаклом исекао руку, због, како се види из његове писмене изјаве, незадовољства одлукама суда и јавног тужилаштва. Повреде су збринуте у Општој болници у Ћуприји. Касније је одбио да се премести у другу спаваоницу, због чега је применом физичке снаге изведен из спаваонице и током спровођења до друге спаваонице, којем се и даље опирао, је физички напао службеника, па је прво применом физичке снаге, а потом и гумене палице, савладан и везан лисицама. Да је овом приликом дошло и до примене мере везивања произилази из извештаја припадника Службе за обезбеђење који су учествовали у догађају, али примена ове мере није посебно евидентирана. Иако су приликом примена мера принуде била присутна 3 припадника Службе за обезбеђење, што би требало да буде довољно да се избегне примена тежих мера, посебно имајући у виду да се притворени раније тог дана самоповредио, до примене гумене палице је ипак дошло, јер је након физичког напада на једног од припадника Службе за обезбеђење примена физичке снаге од стране 2 припадника била недовољна и без успеха у савладавању притвореног. Ова околност још више указује на потребу за континуираном и адекватном обуком припадника Службе за обезбеђење (*видети препоруку бр.17*). Након тога, притворени је одведен на лекарски преглед и против њега је поднета дисциплинска пријава. Писмени извештаји начелника и припадника Службе за обезбеђење који су учествовали у догађају и извештаји о лекарским прегледима су достављени управнику Завода истог дана, који их је, уз оцену да су испуњени прописани услови за употребу средстава принуде и да је њихова употреба оправдана, проследио директору Управе за извршење кривичних санкција, такође истог дана.

Лекарски прегледи који су обавезни након употреба средстава принуде су обављени у Општој болници у Ћуприји. Први преглед је обављен непосредно након примене мера и у њему су констатоване и описане повреде, али не и наводи притвореника о начину настанка повреда нити мишљење лекара о повезаности примењених мера и насталих повреда. У књизи повреда која се води у Заводу нису евидентиране повреде које су настале током овог догађаја. (*видети поднаслов: 2.5.4.3. Повређивања*) Повреде нису фотографисане нити су означене на посебном обрасцу са шематским скицама тела. Други преглед је обављен у року од само неколико сати и у извештају је констатовано да "се налаз не разликује од претходног".

18.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји постоје битни недостаци у документовању повреда насталих као последица примене средстава принуде према лицима лишеним слободе.

РАЗЛОЗИ

Затворске здравствене службе могу допринети спречавању насиља над особама лишених слободе путем систематског евидентирања повреда и, уколико је потребно, обезбеђивања општих информација релевантним органима. Информације се такође могу прослеђивати у вези специфичних случајева, мада би по правилу такве поступке требало предузимати само уз пристанак затвореника у питању.

Сви знаци насиља који се уоче приликом здравствене провере затвореника код пријема у установу морају бити у потпуности евидентирани, заједно са свим његовим релевантним изјавама, те закључцима лекара. Надаље, ове информације би требало учинити доступним самом затворенику.

Исти приступ треба примењивати када се затвореник здравствено прегледа након неког насилног инцидента унутар затвора или када се поново прима у затвор пошто је био привремено враћен у полицијски притвор у сврху истраге.⁷²

Записник настао након медицинског скрининга поменутог у ставу 73. треба да садржи: 1) изјаве које је дотично лице дало, а које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов/њен опис сопственог здравственог стања, као и све наводе о злостављању), 2) потпун извештај о објективним налазима лекара заснованим на детаљном прегледу, и 3) запажања здравственог радника у вези са тачкама 1) и 2), уз назнаку поклапања било којих навода и објективних налаза лекара. Записник такође треба да садржи резултате обављених додатних прегледа, детаљне закључке специјалистичких консултација, као и опис терапије пружене због повреда и свих других обављених поступака.

Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шематским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободе. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије. Поред тога, потребно је водити засебан регистар повреда у коме ће се забележити све врсте уочених повреда.⁷³

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да затворске лекарске службе у установама које је посетио Комитет, као и друге затворске лекарске службе у остатку земље, у потпуности извршавају своју улогу у систему за спречавање неадекватног поступања, уз старање да евиденција сачињена након лекарског прегледа садржи:

- 1) опис изјава које је дало лице а које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов/њен опис свог здравственог стања и све наводе о неадекватном поступању);
- 2) потпун опис објективних лекарских налаза на основу темељног прегледа, и
- 3) запажања стручног здравственог радника с обзиром на 1) и 2), при чему исти треба да укаже на доследност између навода и објективних лекарских налаза.

Евиденција треба и да садржи резултате додатних обављених прегледа, детаљне закључке специјализованих консултација, опис прописаног лечења повреда и резултате свих наредних спроведених поступака.

Евиденција о лекарском прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане трауматске повреде која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Надаље, било би пожељно да се повреде фотографишу, што такође треба ставити у здравствени картон. Поред тога, треба водити посебан регистар траума у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.⁷⁴

Лекар у заводу је дужан да води посебну евиденцију о повредама осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину настанка повреде, као и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.⁷⁵

Непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена. Преглед се понавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере. Писани извештај службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 часа од времена примене мере принуде.⁷⁶

ПРЕПОРУКА

⁷² Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања –III Општи извештај *CPT/Inf* (93)12, пар. 60. и 61.

⁷³ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – XXIII Општи извештај *CPT/Inf* (2013)29, пар. 74.

⁷⁴ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања *CPT/Inf* (2015) 60, пар. 22. ст. 2. – 4.

⁷⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 115. т. 6.

⁷⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 3. и 4.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће унапредити документовање повреда лица лишених слободе тако што ће:

1. се други лекарски преглед након примене мера принуде обављати између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере;
2. извештаји лекара о прегледима обављеним након примена мере принуде садржати наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда;
3. се повреде евидентирати у посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане повреде, који ће се чувати у здравственом картону;
4. се фотографисати повреде и фотографије чувати у здравственом картону;
5. се све повреде лица лишених слободе евидентирати у књизи повреда.

Из документације о примени мере принуде везивање кожним каишевима се види да је ова мера примењена према истом притворенику, око 30 сати након примене претходних мера.

Лекар који је обавио први лекарски преглед након примене физичке снаге и гумене палице је притвореног упутио на специјалистички преглед психијатра, који је обављен истог дана. У извештају о прегледу лекар психијатар је навео да притвореног потребно ставити у посебну просторију под надзором, а у случају даље појаве агресивности фиксирати га. С обзиром да је, према службеној документацији у коју је остварен увид, притворени галамио, лупао на врата спаваонице и претио да ће се самоповредити и да неколико упозорења да ће према њему бити примењена нису дала резултат, везан је у просторији/спаваоници у одељењу притвора која је под видео надзором, уз примену физичке снаге због пружања пасивног отпора. Употреба физичке снаге овом приликом је утврђена прегледом документације јер примена ове мере није посебно евидентирана. Такође, није евидентирано ни која мера је примењена када је притвореник смештен сам у спаваоницу под видео надзором. Везивање је трајало од 21:45 часова до 16:00 часова наредног дана, када је Заводски лекар први пут од почетка примене ове мере обавио преглед притвореног и предложио њену обуставу, дакле укупно 18 часова и 15 минута. Током трајања везивања, притвореног су у временским интервалима краћим од 1 сата (углавном од 10 до 30 минута) обилазили припадници Службе за обезбеђење и одвезиван је ради доручка, бријања, шетње и ручка. О примени мере су обавештени начелник Службе за обезбеђење, управник Завода, Оперативни центар и директор Управе за извршење кривичних санкција, али не и поступајући судија.

19.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји мера принуде везивање кожним каишевима је примењена у просторији/спаваоници у одељењу притвора, примену ове мере није надзирао лекар психијатар или неуропсихијатар, здравствено стање лица према коме је мера извршена није праћено од стране медицинског особља и о примени мере није обавештен поступајући судија.

РАЗЛОЗИ

Друга средства за спутавање се користе само када је то предвиђено законом и у следећим околностима:
 (а) као мера предострожности против бекства приликом спровода, под условом да су уклоњена када се затвореник појави пред судским или управним органом;
 (б) по налогу директора затвора, ако друге методе контроле не успеју, како би се спречило затвореник да повреди себе или друге или оштети имовину; у таквим случајевима, директор ће одмах упозорити лекара или другог здравственог радника и извести вишу управну власт.⁷⁷

⁷⁷ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, правило бр. 47. ст. 2.

Када је примена средстава принуде одобрена у складу са ст. 2. прав. 47, средства за везивање биће примењена само за потребни период и треба да буду уклоњена у најкраћем могућем року након што ризици од неограниченог кретања више нису присутни.⁷⁸

Лисице, лудачке кошуље и друга средства за физичко спутавање неће се користити изузев:

(а) ако је то неопходно као предострожност од бекства током транспорта, под условом да таква средства буду уклоњена пре него што се затвореник појави пред судским или управним органима, осим ако уколико тај орган не одлучи супротно; или

(б) када то нареди управник, ако су друга средства контроле безуспешна, ради заштите затвореника од самоповређивања, повређивања других или ради спречавања велике штете на имовини, о чему ће управник одмах обавестити лекара и извести виши надлежни орган.⁷⁹

Средства спутавања се неће примењивати дуже него што је строго неопходно.

Ментално поремећени и насилни пацијент мора се третирати уз пажљив надзор и подршку особља за здравствену негу, у комбинацији, уколико се то сматра прикладним, са седативима. Прибегавање инструментима одузимања телесне слободе је веома ретко оправдано и мора бити било изричито наређено од стране лекара или се о томе мора сместа обавестити такав лекар с циљем да се од њега прибави одобрење. Инструменти за одузимање телесне слободе морају се уклонити чим пре то буде могуће. Они се никад не смеју примењивати, нити се њихова примена сме продужавати, као средство кажњавања.⁸⁰

Затвореник против којег се користи било које средство принуде мора имати право да буде одмах прегледан и, уколико је нужно, лечен од стране лекара. Овај преглед мора се вршити изван слушног, а по могућности и видног домета немедицинског особља, а резултате тог прегледа (укључујући и све релевантне исказе затвореника и закључке лекара) треба званично евидентирати и учинити доступним затворенику. У оним ретким случајевима када је неопходно прибећи инструментима физичког одузимања слободе кретања, затвореник у питању мора бити под сталним и одговарајућим надзором. Надаље, инструменте физичког одузимања слободе кретања **треба уклонити чим се за то укаже могућност**; они се никад не смеју примењивати, нити се њихова примена сме продужавати, као средство кажњавања. Коначно, сваки случај примене силе против затвореника треба евидентирати.⁸¹

Свако прибегавање фиксацији треба увек да буде изричито наложено од стране лекара, а лекар је дужан да у свим случајевима посети фиксираног затвореника и наложи пуштање из фиксације, по потреби;

Трајање фиксације треба да траје што је краће могуће (уобичајено неколико минута, пре него сати).

Изузетно, продужење фиксације мора бити по одобрењу лекара. Фиксација која траје дуже од једног дана не може имати никакво оправдање и може се сматрати злостављањем;

Примена ограничавања кретања може се применити једино од стране адекватно обученог медицинског особља.⁸²

Комитет сматра да у посебном регистру треба да се чувају сви подаци о случајевима у којима је морало да се прибегне мерама принуде. Подаци који се уносе треба да укључују време када је мера започета и завршена, околности случаја, разлоге за прибегавање тој мери, име лица које је наредило или одобрило меру и списак било каквих повреда задобијених од стране затвореника или особља. Појединцу који је предмет фиксације треба, у сваком тренутку, континуирано и директно пратити ментално и физичко стање од стране члана особља здравствене заштите или другог одговарајућег обученог члана особља који/која није био укључен/а у околности које су довеле до примене фиксације. Дотични члан особља фиксираном лицу треба да пружи директан контакт са људима, да умањи његову/њену нервозу, да комуницира са тим појединцем и да брзо реагује, укључујући и на личне потребе појединца у вези са оралним уносом хране, хигијеном, мокрењем и дефекацијом. Такав индивидуализовани надзор треба да се врши унутар просторије

⁷⁸ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Асамблеје 17. децембра 2015. год, прав. 48. ст. 1. т. (ц).

⁷⁹ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, чл. 68.2 и 68.3.

⁸⁰ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања –III Општи извештај *CPT/Inf* (93)12, пар. 44. ст. 1.

⁸¹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања –II Општи извештај *CPT/Inf* (92)3, пар. 53. ст. 2.

⁸² Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања *CPT/Inf* (2015) 60, пар. 108. ст. 1. т. 2, 3. и 7.

или, ако затвореник то жели, веома близу врата (тако да се може чути и да се лични контакт може одмах успоставити). Члан особља за надзор би требало да одржава писани запис о околностима.

Комитет препоручује да српске власти поступе у складу са наведеним правилима при извршавању мера механичког фиксирања у затворским установама на националном нивоу. Даље, мерама фиксације треба прибегавати само у медицинском окружењу (односно, у здравственом центру затвора), а два кревета са опремом за фиксирање затвореника, који се налазе у павиљону III Казнено-поправног завода у Сремској Митровици, треба уклонити. Што се тиче опитних гаранција које се односе на прибегавање фиксирању затвореника, упућујемо на став 108.⁸³

У циљу одржавања реда и безбедности у заводу, према осуђеном се могу применити само оне мере за одржавање реда и безбедности које су утврђене овим законом и прописима донетим на основу овог закона и само у мери у којој је то неопходно.⁸⁴

Мере за одржавање реда и безбедности се према притворенику примењују сходно одредбама овог закона које уређују примену мере за одржавање реда и безбедности према осуђеним лицима.

О примени мера за одржавање реда и безбедности одмах се извештава поступајући судија и директор Управе.⁸⁵

Приликом примене мера за одржавање реда и безбедности поштује се људско достојанство осуђеног и води се рачуна о његовом здравственом стању.⁸⁶

Осуђени може бити везан кожним каишевима само када је то једино преостало средство да се спречи самоповређивање осуђеног или напад на друга лица.

Мера из става 1. овог члана може се применити само уколико завод поседује посебну просторију за примену ове мере и само на основу мишљења лекара психијатра или неуропсихијатра.⁸⁷

Извршење мере везивања кожним каишевима надзире лекар психијатар или неуропсихијатар.

Мера из става 1. овог члана укинуће се чим престану разлози за њену примену, а може трајати најдуже до 24 часа.

Током трајања мере из става 1. овог члана стално се прати телесно и душевно стања те особе од стране медицинског особља. Овлашћено службено лице ће најмање једном на сваких сат времена проверити осуђеника према коме се примењује мера везивања каишевима.⁸⁸

Овлашћено службено лице престаје са применом мере везивања чим престане разлог за везивање.⁸⁹

ПРЕПОРУКА

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји мера принуде везивање кожним каишевима ће се примењивати у медицинском окружењу и под надзором лекара психијатра или неуропсихијатра.

Телесно и душевно стање лица према коме се ова мера извршава ће се континуирано и директно пратити од стране медицинског особља и примена мере ће се обуставити чим престану разлози за њену примену.

Казнено-поправни завод у Ћуприји ће о примени мера за одржавање реда и безбедности према притворенику одмах извештавати поступајућег судију.

⁸³ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2015) 60, пар. 122.

⁸⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 141. ст. 2.

⁸⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 243.

⁸⁶ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 4. ст. 2.

⁸⁷ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 16. ст. 1. и 2.

⁸⁸ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 17. ст. 1. – 3.

⁸⁹ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 19.

Како што је већ наведено, у обе ситуације у којима су примењене описане мере принуде дошло је до кумулативне примене и других врста ових мера, што није посебно евидентирано. Након употребе физичке снаге и гумене палице је дошло и до примене мере везивања лисицама, што произилази из извештаја припадника Службе за обезбеђење који су учествовали у догађају, за коју се, с обзиром да није евидентирана, не може утврдити колико је трајала. Такође, није евидентирана ни мера која је примењена када је притвореник измештен из спаваонице у којој је боравио са другим притвореницима и смештен сам у спаваоницу под видео надзором,⁹⁰ што је проузроковало узнемиреност притвореног и везивање кожним каишевима. Употреба физичке снаге ради савладавања пасивног отпора приликом примене мере везивање кожним каишевима је такође утврђена прегледом извештаја, па се не може проверити правилност употребе ни ове мере.

20.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У Казнено-поправном заводу у Ћуприји употребе мера принуде се не евидентирају уредно.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Прописаће се детаљни поступци за употребу силе, укључујући одредбе о извештајима који се морају сачинити након употребе силе.⁹¹</i></p> <p><i>Затвореник против којег се користи било које средство принуде мора имати право да буде одмах прегледан и, уколико је нужно, лечен од стране лекара. Овај преглед мора се вршити изван слушног, а по могућности и видног домета немедицинског особља, а резултате тог прегледа (укључујући и све релевантне исказе затвореника и закључке лекара) треба званично евидентирати и учинити доступним затворенику. У оним ретким случајевима када је неопходно прибећи инструментима физичког одузимања слободе кретања, затвореник у питању мора бити под сталним и одговарајућим надзором. Надаље, инструменте физичког одузимања слободе кретања треба уклонити чим се за то укаже могућност; они се никад не смеју примењивати, нити се њихова примена сме продужавати, као средство кажњавања. Коначно, сваки случај примене силе против затвореника треба евидентирати.⁹²</i></p> <p><i>Помоћне књиге су: евиденције ...евиденција примене средстава принуде.⁹³</i></p> <p><i>Писани извештај службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 часа од времена примене мере принуде.⁹⁴</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>У Казнено-поправном заводу у Ћуприји свака употреба мера принуде ће се евидентирати у одговарајућој евиденцији и о свакој употреби ових мера ће се састављати прописани извештаји.</p>

Према службеним наводима, притвореници и осуђена лица из затвореног одељења се увек приликом спровођења везују са рукама назад, док се осуђеници из полуотвореног и отвореног

⁹⁰ Уколико се ради о примени мере принуде издвајање, у овом случају је трајало дуже од дозвољених 24 часа. Са друге стране и две посебне мере за одржавање реда и безбедности предвиђају измештање лица у посебну спаваоницу у којој ће бити надзирано: смештај под појачани надзор и смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари, али, према документацији у коју је извршен увид, ниједна од ове две посебне мере у овом случају није примењена.

⁹¹ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, прав. 65. (д).

⁹² Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања –II Општи извештај СРТ/Inf (92)3, пар. 53. ст. 2.

⁹³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 10. ст. 2.

⁹⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 4.

одељења изузетно везују. Увидом у поједине налоге за спровод, утврђено је да се у налог уписује да је лице које се спроводи потребно везати и на који начин, али не и његове склоности.

21.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји притвореници и осуђена лица из затвореног одељења се увек приликом спровођења везују са рукама назад, а у налоге за спровод се не уписују њихове склоности.

РАЗЛОЗИ

Друга средства за спутавање се користе само када је то предвиђено законом и у следећим околностима: (а) као мера предострожности против бекства приликом спровода, под условом да су уклоњена када се затвореник појави пред судским или управним органом;

(б) по налогу директора затвора, ако друге методе контроле не успеју, како би се спречило затвореник да повреди себе или друге или оштети имовину; у таквим случајевима, директор ће одмах упозорити лекара или другог здравственог радника и извести вишу управну власт.⁹⁵

Када је примена средстава принуде одобрена у складу са ст. 2. прав. 47, начин везивања биће најмање наметљив који је неопходан и разумно доступан за контролу затворениковог кретања, на основу нивоа и природе постављеног ризика.⁹⁶

Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се употреби лисица и појаса за транспорт у току транспорта затвореника ван и унутар затвора прибегава само када је то на основу процене ризика у појединачном случају недвосмислено оправдано; и примена неког средства за везивање не треба да представља додатни ризик од повреде за затворенике у току премештаја. У погледу везивања затвореника лисицама са рукама на леђима у току транспорта, с обзиром на потенцијал да створе неудобност код заинтересованог затвореника и ризик од повреде у случају удеса, такву праксу треба избегавати; затвореници треба уместо тога да се транспортују у безбедном комбију, чиме се отклања потреба да затвореници буду у лисицама током пута. Надаље, комби који се користи за превоз затвореника треба да буде одговарајуће проветрен и опремљен интерфоном.⁹⁷

У циљу одржавања реда и безбедности у заводу, према осуђеном се могу применити само оне мере за одржавање реда и безбедности које су утврђене овим законом и прописима донетим на основу овог закона и само у мери у којој је то неопходно.⁹⁸

Приликом примене мера за одржавање реда и безбедности поштује се људско достојанство осуђеног и води се рачуна о његовом здравственом стању.⁹⁹

О начину на који ће осуђени бити везан (са рукама напред или назад), одлучује овлашћено службено лице на основу података о склоностима осуђеног, који се уписују у налог за спровођење осуђеног, на основу физичке конституције осуђеног и других сазнања до којих овлашћено службено лице дође.¹⁰⁰

Начелник службе за обезбеђење упознаје спроводнике са степеном опасности лица лишених слободе која се спроводе и њиховим склоностима за бекство.¹⁰¹

ПРЕПОРУКА

⁹⁵ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, правило бр. 47. ст. 2.

⁹⁶ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, прав. 48. ст. 1. т. (б).

⁹⁷ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања СРТ/Inf (2015) 60, пар. 53. ст. 2.

⁹⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 141. ст. 2.

⁹⁹ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 4. ст. 2.

¹⁰⁰ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/2014), чл. 14. ст. 1.

¹⁰¹ Правилник о начину обављања послова у служби за обезбеђење у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 21/16 и 104/16), чл. 30. т. 4.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји притвореници и осуђена лица из затвореног одељења приликом спровођења ће се везивати са рукама назад само уколико овлашћено лице одлучи тако у конкретном случају, узимајући у обзир склоности лица које се спроводи, његову физичку конституцију и друга сазнања до којих дође.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји у налозима за спровод лица лишених слободе ће се уписивати склоности лица које се спроводи, а које су од значаја за његов спровод.

Прегледом документације о примени мера принуде током спровођења лица лишених слободе ван Завода, утврђено је да је приликом спровода једног осуђеног лица на главни претрес у кривичном поступку који се против њега водио осуђени покушао бекство, због чега је употребљено ватрено оружје, тако што је један од тројице припадника Службе за обезбеђење који су обављали спровод, а коме је осуђени претходно бацио прашак у очи, после неколико упозорења осуђеном који нису имали ефекта, пуцао из ватреног оружја у ваздух ради упозорења, након чега је осуђени легао на земљу, где су га ухватили 2 припадника Службе који су га појурили. У налогу за спровођење овог осуђеника је изричито наведено да се у случају његовог бекства може употребити ватрено оружје. Ради се о осуђеном који је издржавао јединствену казну затвора у трајању од 2 године и 8 месеци (тренутку покушаја бекства му је преостало да издржи нешто мање од 1 године и 3 месеца) због кривичних дела против имовине (крађа из члана 203. и тешка крађа из члана 204. Кривичног законика) и у тренутку спровођења је био разврстан у затворено одељење. Поред тога, осуђеник је спровођен пред Основни суд у Параћину, који, као и остали основни судови у Републици Србији, у првом степену суди за кривична дела за која је као главна казна предвиђена новчана казна или казна затвора до десет и десет година, ако за поједина од њих није надлежан други суд.¹⁰² Имајући у виду наведено, као и да је Казнено-поправни завод у Ћуприји завод отвореног типа, у конкретном случају нису били испуњени прописани услови за употребу ватреног оружја у случају бекства приликом спровођења. О употреби ватреног оружја су обавештени управник Завода, директор Управе за извршење кривичних санкција, основно јавно тужилаштво и полицијска станица, али не и судија за извршење кривичних санкција.

22.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји је употребљено ватрено оружје приликом покушаја бекства лица лишеног слободе током његовог спровођења, а да нису били испуњени прописани услови за то и о употреби ватреног оружја није обавештен судија за извршење кривичних санкција.

РАЗЛОЗИ

Представници закона не смеју користити ватрено оружје против лица, осим у самоодбрани или одбрани других од непосредне опасности од смрти или озбиљних повреда, како би се спречило извршење нарочито тешка кривична дела која доводе до велике опасности по живот, да ухапсе особу која представља такву опасност и опире се хапшењу, или да се спречи бекство, и то само када су мање екстремна средства недовољна за постизање ових циљева. У сваком случају, намерна смртоносна употреба ватреног оружја може се извршити само када је то стриктно неизбежно у циљу заштите живота.¹⁰³

Представници закона, у њиховим односима са особама лишеним слободе, не смеју да користе ватрено оружје, осим у самоодбрани или у одбрани других против непосредне опасности од смрти или тешких

¹⁰² Закон о уређењу судова ("Сл. гласник РС", бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11, 101/13, 106/15, 40/15 - др. закон, 13/16 и 108/16), чл. 22. ст. 1.

¹⁰³ Основни принципи Уједињених нација о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, усвојени од стране Осмог конгреса Уједињених нација о спречавању криминала и поступању са преступницима, 07. септембра 1990. год., принцип бр. 9.

повреда, или када строго неопходно да се спречи бекство особа лишених слободе које представљају опасност у смислу принципа број 9.¹⁰⁴

Приликом примене мере принуде користи се она мера која најмање угрожава живот и здравље лица према коме се примењује, којом се успешно савлађује отпор и која је сразмерна опасности која прети.¹⁰⁵

Ватрено оружје дозвољено је употребити само ако се другим мерама не може: 1) одбити истовремен или непосредно предстојећи противправни напад којим се угрожава живот осуђеног, запосленог или другог лица затеченог у заводу; 2) онемогућити бекство осуђеног из завода затвореног или затвореног типа са посебним обезбеђењем; 3) онемогућити приликом спровођења бекство осуђеног који издржава казну затвора од десет година или тежу казну или бекство лица коме је одређен притвор за кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко десет година.¹⁰⁶

Управник завода је дужан да одмах достави обавештење о употреби ватреног оружја и записник о лекарском прегледу осуђеног лица директору Управе, надлежном јавном тужиоцу и судији за извршење.¹⁰⁷

Ватрено оружје, у складу са Законом, употребљава се само ако се другим мерама не може: 1) одбити истовремен или непосредно предстојећи противправни напад којим се угрожава живот осуђеног, запосленог или другог лица затеченог у заводу; 2) онемогућити бекство осуђеног из завода затвореног типа или затвореног типа са посебним обезбеђењем; 3) онемогућити приликом спровођења бекство осуђеног који издржава казну затвора од десет година или тежу казну или бекство лица коме је одређен притвор за кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко десет година.¹⁰⁸

ПРЕПОРУКА

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји ватрено оружје у случају бекства приликом спровођења лица лишених слободе ће се употребљавати искључиво када су испуњени прописани услови за то и о употреби ватреног оружја ће се обавештавати надлежни судија за извршење кривичних санкција.

Управа за извршење кривичних санкција ће испитати постојање одговорности службеника који су приликом спровођења осуђеног лица пред Основни суд у Параћину наложили употребу ватреног оружја у случају бекства осуђеног, употребили ватрено оружје и контролисали законитост и правилност употребе ватреног оружја.

2.3.2.4. Посебне мере

Завод нема развијену праксу примене посебних мера: током 2016. и 2017. године једина мера која је примењивана је било тестирање на психоактивне супстанце.¹⁰⁹ У претходном упитнику је наведено да је током 2016. године ова мера примењена 2 пута, а из евиденција се види да је су од почетка 2017. године до дана посете тестирана 6 лица, као и да је 1 лице одбило тестирање.

Увидом у документацију о примени мере тестирања на психоактивне супстанце утврђено је да се примена мере одређује решењем управника, **иако прописима који уређују примену посебних мера није предвиђено доношење решења о примени ове мере.** Решења се доносе на основу предлога стручних служби Завода, садрже кратко образложење о разлозима за примену ове мере и доставља се осуђеном, са поуком о праву жалбе директору Управе за извршење кривичних санкција, која не одлаже извршење решења. О извршеном тестирању се саставља записник, који потписују осуђени, лекар и медицински техничар.

¹⁰⁴ Основни принципи Уједињених нација о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, принцип бр. 16.

¹⁰⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 143. ст. 2.

¹⁰⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 145. ст. 1.

¹⁰⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 146.

¹⁰⁸ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 25. ст. 1.

¹⁰⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 149. ст. 2. т. 5.

2.3.2.4.1. Смештај под појачани надзор

Посебна мера смештај под појачани надзор се не примењује. Према наводима управника, осим што Завод нема адекватан објекат за извршење ове мере, за њеном примененом није било ни потребе због структуре лица лишених слободе која се налазе у Заводу.

2.3.2.5. ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ

Током 2016. године 18 пута су изречене дисциплинске мере: 1 кумулативно упућивање у самицу и одузимање додељених проширених права и погодности, 3 упућивања у самицу, 7 одузимања додељених проширених права и погодности и 7 укора. У Заводу се води евиденција дисциплинског кажњавања, у коју се уписују датум дисциплинске расправе, датум извршења преступа, име лица, тежина преступа (лакши или тежи), чињенични опис преступа и врста дисциплинске мере. На основу евиденције је утврђено да је током 2017. године изречено 7 укора за лакше дисциплинске преступе и по 1 одузимање додељених проширених права и погодности и упућивање у самицу за теже преступе. Временски период између извршења преступа и одржавања расправе је око 20 дана, осим у 2 случаја када је расправа одржана 3 дана након извршења, односно 2 месеца и 21 дан након извршења.

Начелник Службе за опште послове је председник дисциплинске комисије, која води поступак и доноси одлуке за теже дисциплинске преступе, док за лакше дисциплинске преступе поступак води и доноси одлуку управник Завода.

Увидом у дисциплински предмет који је вођен поводом тежег преступа, утврђено је да је решење о изрицању дисциплинске мере образложено, да су изведени докази на основу којих су утврђене чињенице које терете осуђеног, да је оцењена одбрана осуђеног, да решење садржи поуку о праву на жалбу надлежном судији за извршење кривичних санкција и да је решење уручено осуђеном убрзо након доношења, а да му је одлука усмено саопштена по закључењу расправе, што је унето у записник. У записнику је између осталог констатовано још и да је расправа јавна и да осуђени изјавио да не жели стручну правну помоћ. Уз позив на расправу осуђени је поучен о праву на стручну правну помоћ, међутим, с обзиром да је у Заводу запослен само један дипломирани правник, начелник Службе за опште послове који је председник дисциплинске комисије, у поступцима пред дисциплинском комисијом осуђенима који нису у могућности да ангажују браниоца нема ко да пружи правну помоћ.

23.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји лицима лишеним слободе против којих се води дисциплински поступак пред дисциплинском комисијом и који немају свог пуномоћника није могуће пружити стручну правну помоћ.

РАЗЛОЗИ

Сви затвореници имају право на правне савете, а затворске власти су дужне да обезбеде одговарајуће услове за приступ таквим саветима.¹¹⁰

Затвореници оптужени за дисциплински преступ морају имати могућност да се бране лично или преко правног заступника када интереси правде то захтевају.¹¹¹

Осуђени против кога се води дисциплински поступак има право на стручну правну помоћ.¹¹²

¹¹⁰ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, прав. 23.1.

¹¹¹ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, прав. 59. (в).

¹¹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 173. ст. 1.

Стручну правну помоћ осуђеном у дисциплинском поступку може да пружи дипломирани правник. Ако осуђени у дисциплинском поступку нема свог пуномоћника, завод му доставља списак дипломираних правника из завода.¹¹³

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће у Казнено-поправном заводу у Ћуприји запослити довољан број дипломираних правника, како би лицима лишеним слободе против којих се води дисциплински поступак пред дисциплинском комисијом и који немају свог пуномоћника имали могућност коришћења стручне правне помоћи од стране дипломираног правника из Завода.

Из списка предмета првостепеног дисциплинског поступка који је у току због сумње да је више осуђених учинило по тежи дисциплински преступ се види да осуђеници позиве на расправу и предлоге за покретање дисциплинског поступка примили 6 дана пре дана за који је заказана расправа. Такође, увидом у овај и друге дисциплинске предмете, утврђено је да у Заводу постоји пракса да се осуђеницима уручује и дисциплинска пријава која је поднета против њих и то одмах по подношењу пријаве, дакле пре покретања дисциплинског поступка. У овом предмету, дисциплинска пријава против једног од осуђених, због сумње да је извршио преступ коришћење опојних дрога или психоактивних супстанци, је поднета на основу позитивног резултата теста. Орган поступка прибавља извештаје Службе за третман и Одсека за обуку и упошљавање о осуђеном против којег се поступак води, ради утврђивања чињеница и околности од значаја при избору и одмеравању дисциплинске мере. Осим у једном случају када је Служба за третман у свом извештају предложила и меру коју би требало изрећи осуђеном уколико су наводи из пријаве тачни, за шта нема основа и може утицати на одлуку органа поступка о дисциплинској одговорности, наводи из осталих извештаја су се задржавали на односу осуђеног према учињеном кривичном делу, понашању током издржавања казне, остваривању програма поступања, односу према раду и радним обавезама и сличном.

Прегледани су и списи дисциплинског предмета у ком је осуђени кажњен за учињени лакши дисциплински преступ. Осуђени је позив на расправу и закључак о покретању поступка примио 9 дана пре одржавања расправе. С обзиром да у предмету није сачуван примерак позива, није могло бити утврђено да ли је у овом конкретном предмету осуђени приликом пријема позива обавештен о праву на стручну правну помоћ. У поступку су изведени докази – писмени извештаји службеника и изјаве осуђених лица. Решењем о дисциплинском кажњавању није образложено зашто није прихваћена одбрана осуђеног нити су током поступка изведени докази ради утврђивања чињеница из његове одбране: осуђени се бранио да није присуствовао контролном бројању због свог здравственог стања, али је орган поступка пропустио да провери наведено, па је осуђеном изрекао дисциплинску меру због саме околности да није присуствовао бројању. Иако је у извештају припадника Службе за обезбеђење наведено да су наводи осуђеног проверени код заводског лекара, извођење доказа и утврђивање чињеничног стања је на органу који води поступак. Такође, упутством о праву на жалбу осуђени је погрешно поучен о праву да поднесе жалбу директору Управе за извршење кривичних санкција.

24.

УТВРЂЕНО

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји у појединим предметима дисциплинског поступка против осуђених лица се не проверавају наводи одбране.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји у појединим решењима о изрицању дисциплинске мере осуђена лица се погрешно поучавају о праву на жалбу против решења директору Управе за извршење кривичних санкција.

¹¹³ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", бр. 79/14), чл. 39. ст. 1. и 2.

РАЗЛОЗИ

Затвореник не може бити санкционисан, осим у складу са условима из закона или прописа из правила 37 и начелима правичности и фер процеса. Затвореник никада неће бити санкционисан два пута за исто дело или прекршај.¹¹⁴

У осталим управним стварима, образложење решења садржи: кратко излагање захтева странака, утврђено чињенично стање, по потреби и разлоге који су били одлучни при оцени доказа, разлоге због којих није уважен који од захтева странака, правне прописе и разлоге који с обзиром на утврђено чињенично стање упућују на решење какво је дато у диспозитиву. Ако жалба не одлаже извршење решења, образложење садржи и позивање на пропис који то предвиђа. У образложењу решења морају се образложити и закључци против којих није допуштена посебна жалба.¹¹⁵

Осуђени против кога се води дисциплински поступак се обавезно саслушава, наводи које истакне проверавају се, а изводе се и други докази.¹¹⁶

Против решења осуђени може изјавити жалбу судији за извршење надлежном према седишту завода у року од три дана од дана пријема решења.¹¹⁷

Орган који води дисциплински поступак, на основу слободне оцене доказа, утврђује чињенице које су важне за доношење законите одлуке, како чињенице које терете осуђеног тако и оне које му иду у корист.¹¹⁸

Током расправе утврдиће се све одлучне чињенице, како оне које осуђеног терете тако и оне које му иду у прилог.¹¹⁹

У складу са законом осуђени може изјавити жалбу судији за извршење кривичних санкција (у даљем тексту: судија за извршење).¹²⁰

ПРЕПОРУКА

У свим дисциплинским предметима који се у Казнено-поправном заводу у Ћуприји воде против осуђених лица ће се проверавати наводи одбране и утврђивати и чињенице које осуђеном иду у прилог.

У Казнено-поправном заводу у Ћуприји у свим решењима о изрицању дисциплинске мере осуђена лица ће се поучавати о праву на жалбу против решења судији за извршење кривичних санкција Вишег суда у Јагодини.

2.3.2.5.1. Упућивање у самицу

У тренутку посете није било лица која су се налазила на извршењу мере упућивања у самицу. Ова мера је током 2016. и 2017. године изречена укупно 5 пута, од тога једном кумулативно са одузимањем додељених проширених права и погодности.

Према документацији о извршењу ове дисциплинске мере, осуђене пре извршења мере прегледа лекар, који констатује да ли су способни за самицу. Током извршења мере медицински техничар обилази осуђене свакодневно, а повремено васпитач и управник Завода. Ови обиласци се евидентирају у посебној књизи у коју се уписују име осуђеног и службеника који врши обилазак, датум и време обиласка, потпис и примедбе службеника.

Тим НПМ је обишао просторију у којој се извршава мера упућивања у самицу и утврдио да је ова просторија површине око 7 m², са адекватним извором природне светлости и дотоком свежег ваздуха. Просторија је опремљена креветом, санитарним уређајима и тушем, нема сто ни столицу,

¹¹⁴ Стандардна минимална правила Уједињених Нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена Резолуцијом Генералне Скупштине 17. децембра 2015. год, прав. бр. 39 ст. 1.

¹¹⁵ Закон о општем управном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 33/97 и 31/01 и "Сл. гласник РС", бр. 30/10), чл. 199. ст. 2.

¹¹⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 170. ст. 1.

¹¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 174. ст. 2.

¹¹⁸ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 6.

¹¹⁹ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 45. ст. 5.

¹²⁰ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 60.

под видео је надзором и обавештење о томе је истакнуто на улазу у просторију са спољне стране, има техничке услове за коришћење телевизора, али не и телевизор и санитарни уређаји ни простор за туширање нису одвојени од остатка просторије.

2.3.3. КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА

Одељење за инспекцију Управе је последњи редован надзор над радом Казнено-поправног завода у Ћуприји обавило током 2016. године и Заводу је достављен записник о извршеном надзору, са налогом мерама и роковима за отклањање уочених недостатака, као и предлозима мера за побољшање рада Завода. Након пријема записника, управник је донео акциони план за извршење наложених мера, са одређењем службеника који ће поступати и роковима за извршење.

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Јагодини ретко посећује Завод. Према службеним наводима, од почетка 2017. године до посете НПМ био је само једанпут, заједно са председником Вишег суда и том приликом су посетили само затворени део Завода.

25.

УТВРЂЕНО

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Јагодини не обилази редовно лица лишена слободе која се налазе у Казнено-поправном заводу у Ћуприји.

РАЗЛОЗИ

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима. СРТ придаје нарочиту важност редовним посетама затворских институција од стране неког независног тела (нпр. одбора посетилаца или судије који врши надзор) које је овлашћено да саслуша жалбе затвореника и да изврши инспекцију просторија дате установе (а и да покрене поступак, уколико је потребно). Таква тела могу, између осталог, играти важну улогу у разрешавању несугласица између управе затвора и дотичног затвореника или затвореника уопште.¹²¹

Судија за извршење најмање једном у свака четири месеца у току године обилази заводе на територији своје месне надлежности, разговара са осуђенима и информисе их о начинима остваривања њихових права.¹²²

Надзор над притвореницима врши судија за извршење кривичних санкција или судија кога председник суда одреди.

Судија из става 1. овог члана је дужан да најмање једном у 15 дана обиђе притворенике и да се, ако нађе за потребно, и без присуства запослених у заводу обавести како се притвореници хране, како се снабдевају другим потребама и како се са њима поступа. Судија је дужан да о неправилностима уоченим приликом обилазак завода без одлагања обавести министарство надлежно за послове правосуђа, као и Заштитника грађана. Министарство је дужно да у року од 15 дана од дана пријема обавештења о неправилностима обавести судију о мерама предузетим за њихово отклањање.

Судија из става 1. овог члана може у свако доба да обилази све притворенике, да са њима разговара и да од њих прима притужбе.¹²³

ПРЕПОРУКА

Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Јагодини ће најмање једном у 4 месеца обилазити осуђена лица, а најмање једном у 15 дана притворена лица у Казнено-поправном

¹²¹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, II Општи извештај СРТ/Inf (92)3, пар. 54.

¹²² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 42.

¹²³ Законик о кривичном поступку, чл. 222.

заводу у Њуприји, ради информисања о условима у којима бораве и о остваривању њихових права.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Служба за третман

У КПЗ у Њуприји постоји Служба за третман. Према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Заводу, Службу за третман чине Одсек за третман и Одсек за обуку и упошљавање. У Служби за третман упослено је укупно 11 запослених, од тога 6 службеника третмана (психолошкиња, две андрагошкиње, социолошкиња, организатор културно-уметничких активности и службеница ангажована на административним пословима евиденција третманских активности) који су ангажовани у Одсеку за третман и 5 службеника ангажовани у Одсеку за Обуку и упошљавање. Психолошкиња је задужена за пријем осуђених и прекршајно – кажњених лица, док су на спровођењу индивидуалних програма поступања ангажована два васпитна радника и начелница Службе за третман (социолошкиња). Групе које воде службеници третмана броје око 55 осуђених. Једном недељно 2 васпитачице раде у поподневним сменама у периоду од 12 до 20 часова.

Поред редовних послова у Заводу, три службенице третмана ангажоване су и на пословима извршења ванзаводских санкција и мера у Повереничкој канцеларији у Јагодини¹²⁴, где одлазе три пута недељно (уторком, четвртком и петком) уколико имају заказане разговоре, док другим данима у недељи обављају теренске обиласке и провере. У тренутку посете тима НПМ на извршењу алтернативних санкција било је 30 лица. Међутим, због недостатка уређаја за електронско праћење (наногице) још неколико лица налазило се на листи чекања за извршење ових санкција и мера. Службеници третмана приликом теренских провера лица која су на извршењу алтернативних санкција користе службена возила Завода, што указује да је извршење алтернативних санкција и мера и даље зависно од Заводског система, како у кадровском, тако и у техничком погледу. Начелница наводи, да је за потребе обављања послова третмана осуђених потребно повећати број запослених за још четворо лица, односно да је потребно изменити актуелну систематизацију по којој су на пословима пријема осуђених и спровођења програма поступања предвиђена 4 радна места. С обзиром да су поједини службеници третмана поред редовних третманских послова у Заводу додатно оптерећени и пословима извршења ванзаводских санкција и мера, а имајући у виду сложеност, тежину и обимност послова третмана и извршења алтернативних санкција може доћи до смањења квантитета и квалитета васпитног рада, што даље може да утиче на појаву лоше климе и опште безбедности у Заводу како за особље, тако и за осуђене.

26.

УТВРЂЕНО

Службенице третмана проптерене су додатним пословима извршења ванзаводских санкција и мера.

РАЗЛОЗИ

Служба за третман процењује индивидуалне потребе, капацитете за промену и степен ризика осуђеног за понављање кривичног дела, утврђује и спроводи индивидуализовани програм поступања и примењује методе и поступке у циљу остваривања индивидуалне превенције.

Служба за третман утврђује програм поступања према осуђеном, усклађује рад осталих служби и других учесника у спровођењу програма и обавља друге послове одређене овим законом.¹²⁵

¹²⁴ Повереничка служба у Јагодини од ванзаводских санкција и мера спроводи и прати извршење казне затвора без напуштања просторија у којима лица станују са или без примене електронског надзора и праћење мера забране напуштања стана са или без примене електронског надзора.

¹²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014), чл. 20.

Послове извршења спроводи организациона јединица надлежна за алтернативне санкције (у даљем тексту: Повереничка служба), у оквиру Управе за извршење кривичних санкција (у даљем тексту: Управа).¹²⁶

Послове извршења обавља државни службеник из повереничке канцеларије (у даљем тексту: Повереник).¹²⁷

Радно место реализатор третмана – спроводи програм поступања са осуђеним лицима кроз индивидуални и групни едукативно – терапеутски рад и друге облике интервенција; предлаже измене програма поступања у зависности од успешности спровођења и учествује у утврђивању процене ризика, капацитета за промену и индивидуалних потреба осуђеног; учествује у тимском раду, сарађује са запосленима из других служби у заводу, предлаже врсту и обим постпеналних мера и сарађује са повереничком службом, води прописану евиденцију; обавља и друге послове по налогу начелника.¹²⁸

Одсек за испитивање личности - Врши испитивање личности осуђених ради утврђивања њиховог криминолошког профила, утврђује узроке криминалног понашања и васпитне запуштености и сачињава извештај и стручно мишљење о осуђеном; учествује у утврђивању процене ризика понашања за промену, индивидуалних потреба осуђеног, индивидуалних циљева и сачињава предлог програма поступања према осуђеном; обавља послове информисања и индивидуалног педагошког саветовања; обавља послове групно - едукативног саветодавног рада; сачињава планове извештаја о раду и учествује у стручном усавршавању запослених; иницира и предлаже поступке у третману према осуђеним лицима у оквиру реализације програм поступања; сачињава стручна мишљења и оцене за осуђене по основу условног отпуста, превременог отпуста и помиловања, води прописане евиденције; обавља и друге послове по налогу шефа Одсека.¹²⁹

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција обезбедиће да службенице третмана КПЗ Ћуприја будуће првенствено буду ангажоване на пословима третмана у Заводу.

2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања

Приликом пријема у Завод, осуђени се смештају у пријемно одељење у коме се задржавају до 10 дана. У пријемном одељењу обављају се процене, психодијагностичко испитивање, анализа доступне документације и израда „Предлога програма поступања“ који се доставља управнику који доноси „Одлуку о програму поступања“. На основу утврђеног програма поступања, осуђени се разврстава у собу за смештај и одређује му се група. Такође, између службеник третмана и осуђеног склапа се „Уговор“ којим осуђени потврђује да је упознат са програмом поступања и постављеним индивидуалним циљевима, да је сагласан са учешћем у остваривању програма поступања и да је упознат са ризицима уколико се не придржава донетог програма поступања. „Одлука о програму поступања“ доставља се осуђеном, а примерак се улаже и у досије осуђеног. Такође, у пријемној соби осуђени се упознају са кућним редом, дужностима и обавезама у Заводу и прописима којима је регулисано извршење казне. Увидом у поједине досијее осуђених, уочено је да садрже потребну документацију за доношење програма поступања, као и потписе осуђених да су упознати са прописима и другим информација од значаја током извршења казне.

Спровођење индивидуалних програма поступања осуђених обавља се кроз индивидуални рад, културно-уметничке и спортске активности, образовање и стручне обуке и упошљавање осуђених лица. Индивидуални рад подразумева индивидуалне разговоре који могу бити планирани и на иницијативу осуђених лица. Планирани индивидуални разговори спроводе се сходно постављеним индивидуалним циљевима и временском року потребном за остваривање ових циљева. Непланирани разговори спроводе се на иницијативу осуђених и тичу се практичних информације везаних за издржавање казне или уколико се догоди неки ванредни догађај у Завод који захтеве појачан васпитни утицај на осуђеног и сл.

¹²⁶ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера ("Сл. Гласник РС", бр. 55/2014), чл.3.ст.1.

¹²⁷ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл.6.ст.1.

¹²⁸ Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Управи за извршењу кривичних санкција, број 2/2016 од 27.јануара 2016.године

¹²⁹ Ibid

Увидом у пар листа праћења индивидуалних активности у третману „усвајање социјално прихватљивог понашања“ приликом оцене о испуњености постављеног индивидуалног циља наводи се „циљ није испуњен“, без навођења поступака и активности који су спровођени у циљу реализације циља, док се у једној листи наводи да је претходно наведени циљ „усвајање социјално прихватљивог понашања“ „делимично испуњен“, иако је закључак о испуњености наведеног циља позитиван. С обзиром на претходно наведено, намеће се питање који су параметри за мерење напретка и оцену испуњености, делимичне испуњености и неиспуњености циљева, као и разлози зашто поједини циљеви нису у испуњени, иако је закључак о испуњености циља позитиван.

27.

ПРЕПОРУКА

Одсек за третман у КПЗ Ћуприја ће у будућем раду у листама индивидуалних активности у третману наводити поступке и активности који су спровођени у циљу реализације постављеног индивидуалног циља.

Одсек за третман у КПЗ Ћуприја ће у будућем раду у листама индивидуалних активности у третману наводити прецизна образложења о неиспуњености/делимичној испуњености постављених индивидуалних циљева на основу реализованих поступака и активности.

Одсек за третман у КПЗ Ћуприја одредиће критеријуме на основу којих ће се моћи проценити да ли је постављени индивидуални циљ испуњен или није.

Увидом у поједина „Мишљења службеника третмана“ у делу „поступци и активности према осуђеном“ рубрика „сарадња са породицом или блиским лицима“ наводи се „потребна“ и „по потреби“ без прецизирања које су планиране активности и особа са којом ће се сарађивати у циљу остваривања програма поступања. Такође, у појединим „Мишљењима службеника третмана о програму поступања“, у делу „област високог степена ризика“ нису наведене све високо процењене ризичне области функционисања¹³⁰ као што је оцењено „Упитником за процену степена ризичног понашања“. Такође, постављени су индивидуални циљеви који су у супротности са процењеним високим ризичним областима.¹³¹

28.

УТВРЂЕНО

Поједине рубрике у „Мишљењу службеника третмана“, нису прецизно попуњене.

У појединим „Мишљењима службеника третмана о програму поступања“ у делу резултати испитивања нису наведене све високо ризичне области функционисања.

У појединим „Мишљењима службеника третмана за поједине осуђене постављају се индивидуални циљеви који су у супротности са процењеним степеном ризика и потребама осуђених.

РАЗЛОЗИ

Мишљење службеника третмана о програму поступања попуњава службеник третмана, представља резиме свих предузетих поступака и активности током испитивања осуђеног и садржи резултате испитивања и предлог индивидуализованог програма за осуђеног.

¹³⁰ У „Мишљењу службеника третмана“ високо ризична област наведен је „материјални статус“, док је Упитником за процену ризичног понашања поред области „материјалног статуса“ наведено и „понашање осуђеног“, „начин коришћења слободног времена“ и „запослење“.

¹³¹ У једном од „Мишљења службеника третмана“ наведени су индивидуални циљеви „усвајање социјално прихватљивог понашања“ и „одржавање контакта са породицом“, док је за високо ризична област функционисања наведен „материјални статус“.

У рубрику сарадња са породицом/или другим блиским лицем, навести планиране активности и особу са којом се сарађује.¹³²

Убележити области високог и средњег степена ризика како би се у односу на те области одредиле ефикасне интервенције у програму поступања.¹³³

На основу области које су у Упитнику процењене као средњи или висок степен ризика обележити које су процењене потребе осуђеног. Сагласно утврђеним потребама, капацитетима осуђеног, као и могућностима Завода треба утврдити индивидуалне циљеве и рок за реализацију.¹³⁴

Интервенције у оквиру Програма поступања треба посебно да се односе на области функционисања осуђеног процењене високим и средњим степеном ризика.¹³⁵

ПРЕПОРУКА

Службеници третмана ће прецизно попуњавати рубрике у „Мишљењу службеника третмана“, наводећи све активности предвиђене Директивом о начину рада службеника третмана.

Службеници третмана приликом сачињавања „Мишљења за програм поступања“ наводиће све високо ризичне области функционисања утврђене на основу резултата испитивања.

Службеници третмана постављаће индивидуалне циљеве сходно процењеним високо ризичним областима и потребама осуђених.

Још је уочено да у појединим „Мишљењима службеника третмана“ код осуђених постоји потреба да лечењем од болести зависности, те да сходно томе треба предузети активности у складу са процењеним потребама. Међутим, с обзиром да се у Заводу не спроводе специјализовани програми третмана, реализација овог циља није остварива. Поред недостатка специјализованих програма третмана (специјализовани програм за рад са осуђенима који имају проблем зависности од психоактивних супстанци и специјализовани програми усмерени ка раду са осуђенима на извршењу казне затвора за кривично дело насиље у породици), начелница наводи и недостатак обука за спровођење ових програма, као и обука из групно-васпитног рада због чега се и он не спроводи.

29.

УТВРЂЕНО

Службеници третмана у КПЗ Ћуприја нису прошли обуку за примену специјализованих програма третмана и групног рада.

У КПЗ Ћуприја у третманском раду са осуђенима не спроводе се специјализовани програми третмана и групни рад.

РАЗЛОЗИ

Управа обезбеђује да целокупно особље, током њихове каријере, одржава и унапређује своје знање и стручност похађањем курсева стручног усавршавања, који се организују у одговарајућим интервалима.¹³⁶

Третман према осуђеном обухвата примену свих предвиђених активности - планираних метода, техника и поступака, предузетих са циљем да осуђени усвоји друштвено прихватљив систем вредности и овлада

¹³² Директива о начину рада службеника третмана у Заводима, број 110-00-00014/2015-01 од 29. 10.2015.године „Мишљење службеника третмана за програм поступања“, пета област: поступци и активности према осуђеном.

¹³³ Директива, „Мишљење службеника третмана за програм поступања“, трећа област: резултати испитивања.

¹³⁴ Директива, „Мишљење службеника третмана за програм поступања“, четврта и пета област.

¹³⁵ Директива, „Мишљење службеника третмана за програм поступања“, Порцедура, тачка 4.

¹³⁶ Препорука бр. Р (2006) 2 Комитета министара државама чланицама у вези са Европским затворским правилима, тачка 81.2.

вештинама за успешно укључивање у заједницу како убудуће не би чинио кривична дела. Третман се спроводи кроз програм поступања, разврставање, накнадно разврставање и припрему за отпуст.¹³⁷

Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у погледу активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, Народна скупштина обавезала је Министарство правде да унапреди поступање у заводима за извршење кривичних санкција према осуђеним лицима у погледу интензивнијег и ефективнијег рада васпитача са осуђеним лицима, повећања њиховог радног ангажовања тамо где је то могуће, образовања и највишег нивоа остваривања верских права, те да без одлагања донесе нове или усклади постојеће прописе који ће у том погледу омогућити спровођење закона у складу са важећим стандардима.¹³⁸

Сврха израде Предлога програма поступања јесте дефинисање улоге и учешће чланова стручног тима у начину одређивања и распоређивања осуђеног у групу, одељење, смештај, као и одређивање поступака и активности који ће бити реализовани.¹³⁹

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и организовати обуке за службенике третмана за примену специјализованих програма третмана и групни рад.

Управа за извршење кривичних санкција и КПЗ Ђуприја ће предузети мера како би се у васпитно-корективни рад осуђених лица увели специјализовани програми третмана и групни рад.

2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање

Измена програма поступања подразумева предходну процену понашања осуђеног, степен сарадње у реализацији програма поступања и постигнуте резултате, као и настале околности током извршења казне. Преиспитивање програма поступања обавља се последње среде у месецу. Према службеним подацима, на дан посете тима НПМ, у Заводу је било 170 осуђених. Од укупног броја осуђених, 35 је разврстано у групу „В1“, и то, 31 у објекту на Ади и 4 у управној згради, у групу „В1“ разврстано је 38 осуђених, „В2“ – 86, а у „А2“ – 10 осуђених. Према накнадно добијеним службеним подацима, у току 2016. године у делу накнадног разврставања преиспитивано је укупно 264 програма поступања, од тога 55 осуђених накнадно је разврстано у групу са већим степеном проширених права и погодности.

Мали број накнадно разврстаних, поред нових кривичних поступака у току или других околности које онемогућавају напредовање осуђених у повољнију васпитну групу, може бити последица неукључивања осуђених у различите васпитно-културне и спортске активности, стручне обуке и неупошљавање чиме се ограничава и умањују простор за измену програма поступања у делу накнадног разврставања и прелазак у групу са већим степеном проширених права и погодностима. Такође, имајући у виду да у Заводу постоји и недостатак специјализованих програма третмана и групног рада са осуђенима када су у питању поједине високо ризичне области функционисања, мала је вероватноћа да ће доћи до промена у програму поступања и напредовања у групу са већим степеном проширених права и погодностима.

2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима начелнице, сарадња са центрима за социјални рад је добра и остварује се када постоји потреба за прикупљањем додатних дијагностичких информација о осуђеном и његовој породици приликом ступања лица на издржавање казне или када постоји потреба да се осуђеном пружи помоћ у остваривању права из области социјалне заштите.

¹³⁷ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица ("Сл. гласник РС", бр. 66/2015), чл.6

¹³⁸ Закључак бр. 72 са четврте седнице Другог редовног заседања Народне скупштине у 2013. години, одржане 23. октобра 2014. године.

¹³⁹ Ибид, поглавље „Израда предлога програма поступања стручног тима“.

Са припремом за отпуст почиње се одмах по доласку на извршење казне. Припрема за отпуст не спроводи се према свим осуђенима, већ сходно процењеним и исказаним потребама за припремом за отпуст и постпеналном подршком. Приликом припреме за отпуст, Одсек за третман сарађује са канцеларијама за извршење алтернативних санкција. Одсек за третман на типском обрасцу који је Заводу доставила Управа за извршење кривичних санкција утврђује потребе осуђеног за припремом за отпуст. Попуњени образац са процењеним потребама доставља се канцеларији за извршење алтернативних санкција, која затим израђује програм пружања помоћи после извршене казне затвора. Пружање помоћи после извршене казне затвора може бити у остваривању здравствене заштите, давање савета у циљу усклађивања породичних односа, пружање подршке и помоћи приликом проналажења запослења и стручног усавршавања, успостављање сарадње са надлежним центром за социјални рад, пружање подршке и помоћи у издржавању од опојних дрога и алкохола и друге облике помоћи. По реализованим активностима и мерама подршке, повереник пише закључна запажања о извршењу програма помоћи. Према наводима начелнице, Одсек за третман нема података колико је припрема за отпуст сачињено у току 2016. године, док се од почетка 2017. године није било сачињених програма припреме за отпуст. Такође, у оквиру припреме за отпуст осуђених, врши се информисање осуђених лица о активностима и програмима Националне службе за запошљавање у смислу давања актуелних информација које би евентуално могле да помогну у проналажењу посла након издржане казне. Такође, Национална служба за запошљавање у Јагодини држала је предавања осуђенима са циљем како се успешно представити послодавцу и знање и искуство стечено на извршењу казне искористити за успешно запошлење. У оквиру припреме за отпуст, а по истеку казне, осуђени се писаним путем информишу којим надлежним институцијама могу да се јави у циљу пружања помоћи и подршке.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ И СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

Према наводима начелнице, у Заводу се од образовања организује и реализује описмењавање и стручно оспособљавање осуђених (курсеви и обуке). Описмењавање организује Основна школа за образовање одраслих Вук Караџић. Настава се организује у просторији (учионици) Завода три пута недељно по 2 часа. У току 2016. године 8 осуђених је прошло курс описмењавање, а у 2017. години њих 4. Према наводима начелнице, у програм стручне обуке могу да се укључе само осуђени са завршеним основним образовањем, док лица са непотпуним основним образовањем немају ту могућност, јер школа која спроводи обуку поставља услов да лице треба имати минимално завршено основно образовање. Од програма стручне обуке, у току 2016. године организована је и спроведена обука за пекара. Обуку је прошло 16 осуђених. У 2017. години у плану је наставак ове обуке. Према службеним подацима на дан посете тима НПМ, број осуђених са завршеном основном школом био је 45, са средњим образовањем 98, са средњим стручном спремом трећег степена 7, док су 2 осуђена имала завршену вишу стручну спрему.

Појединим осуђенима услед недовршеног основног образовања, ускраћена је могућност укључивања у програм стручног оспособљавање, без обзира на њихове потребе, потенцијале, интересовања и жеље, чиме се ограничава могућност стицања и усвајања нових вештина, знања и способности и умањује могућност напретка у групу са већим степеном проширених права и способности. НПМ је става да свим осуђенима треба пружити могућност да се укључе у програм обуке без обзира на степен претходног образовања и тиме повећати могућност та преквалификацију или доквалификацију и могућност избора за запослење након изласка из Завода, а уједно и смањити ризик за криминолошки и пенолошки поврат.

30.

УТВРЂЕНО

Осуђени који немају завршено основно образовање не пружа се могућност да се укључе у програм стручног оспособљавања.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на основно и средње образовање, које се сходно прописима који уређују образовање организује у заводу. Завод организује и друге видове образовања осуђених.¹⁴⁰

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама.¹⁴¹

Приоритет имају затвореници који су неписмени или они који немају основно или вокационо образовање.¹⁴²

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике. Сви затвореници охрабриваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке. Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог боравка у затвору.¹⁴³

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника.¹⁴⁴

Са становишта СПТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дужи време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СПТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.¹⁴⁵

ПРЕПОРУКА

КПЗ у Ћуприји предузеће мере како би се и осуђенима са недовршеним основним образовањем пружила могућност да се укључе у програм стручног оспособљавања сходно испољеним интересовањима, потенцијалима и потребама осуђених.

2.4.3. УПОШЉАВАЊЕ

У Заводу постоје могућности за упошљавање лица лишених слободе. Послови унутар и изван Завода, назив радног места, број извршиоца на поједином радном месту, коефицијент сложености посла, начин утврђивања дужине трајања годишњег одмора и обрачуна накнаде за рад уређени су Правилником о систематизацији радних места осуђених и прекршајно кажњених лица у Казнено-поправном заводу у Ћуприји¹⁴⁶. Према наводима начелнице, у наредном периоду у плану је измена постојећег Правилника, јер су се поједина радна места за осуђене (стругара) угашена услед одласка инструктора у пензију. Радна места осуђених разврставају се у пет категорија сходно сложености послова, стручним квалификацијама, условима рада и психофизичког напора. Правилником су систематизована 65 радних места за 144 извршиоца.

Послови у Заводу деле се на режијске и сопствене. Режијски послови су у кухињи (управна зграда и објекат на Ади), одржавање хигијене службених просторија, послови у котларници Завода, библиотекарски послови, послови у вешерници, возачки послови, послови у магацину, кантина Завода и послови персоналне асистенције осуђенима са инвалидитетом. Осуђени се радно ангажују на Економији Завода и код послодаваца ван Завода.

¹⁴⁰ ЗИКС, члан 122.

¹⁴¹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач.28.1.

¹⁴² Ибид, тач. 28.2.

¹⁴³ Ибид, тач. 106.1, 106.2, 106.3.

¹⁴⁴ Извод из 2. Општег извештаја [ЦПТ/Инф (92) 3], параграф 47.

¹⁴⁵ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима из 2009. год, параграф 223.

¹⁴⁶ Број: 24-9667/15-06 од 02.12.2015. године.

У тренутку посете тима НППМ, укупан број радно ангажованих осуђених био је 37. У кухињи је било упуслено 14 осуђених лица из „Б“ групе, од којих су 4 упуслена у управној згради Завода и 10 у објекту на Ади. У кухињи се осуђени упошљавају на пословима перача судова, помоћника куvara, кафе куvara и помоћника куvara који је ангажован у поподневним часовима. На пословима одржавања хигијене службених просторија ангажована су 4 осуђена, од тога 3 (1 из „Б1“ и 2 из „Б2“ групе) у управној згради, а 1 осуђени („Б1“ група) у објекту на Ади. На пословима у котларници (ложачи) ангажовано је 6 осуђених, 5 из „Б2“ и 1 из „Б1“ групе, и то 3 су ангажована у управној згради и 3 у објекту на Ади. На библиотекарским пословима ангажован је 1 осуђени из „Б1“ групе. У вешерници су ангажована 2 осуђена, 1 из „Б1“ и 1 из „Б2“ групе. На пословима пружања персоналне асистенције осуђенима са инвалидитетом на извршењу казне ангажован је 1 осуђени из групе „Б2“. Такође, 1 осуђени из „Б1“ групе ангажован је на пословима превоза постељине и хране на релацији управна зграда и објекат Ада. Један осуђени из „Б1“ групе ангажован је на пословима паковања робе у магацину и 1 из „Б1“ групе на пословима у кантини Завода. У механичарској радионици ангажована су 2 осуђена (1 из „А2“ и 1 из „Б1“ групе).

На Економији је упуслено 6 осуђених, од тога 1 из „Б2“ групе на пословима одгајивача оваца, 1 из „Б1“ групе на пословима одгајивача свиња, 1 осуђени „Б1“ групе на возњи трактора и 3 осуђена на повртарским пословима (2 из „Б1“ и 1 из „Б2“ групе).

Изван Завода упуслено је 11 осуђених и то: 2 из групе „Б2“ на фарми, 5 осуђених у предузећу за производњу индустријских гасова (1 из „А2“ и 4 из „Б2“ групе) и 4 осуђена (3 из „Б2“ и 1 из „Б1“ групе) у два пољопривредна газдинства на пољопривредној производњи. Такође, од 3 до 13 априла 21 осуђени били су укључени у активностима пошумљавања терена у околини Ћуприје под називом „Једно дрво за једног ратника“. Осуђени добијају надокнаду за рад, која се обрачунава сходно времену проведеном на раду и коефицијенту сложености послова, док је радно време 8 часова. Радно ангажовани осуђени имају право на годишњи одмор. Минимално трајање годишњег одмора износи 20 радних дана, а дужина годишњег одмора се увећава сходно сложености послова, дужине радног ангажовања током извршења казне и другим критеријума одређеним постојећим прописима.

У тренутку посете НППМ, осуђени из „В“ групе нису били упуслени. Међутим, према наводима начелнице и они се упошљавају, али према потребама Завода. Увидом у поједине „Одлуке о програму поступања“ наведено је да су осуђени из групе „В“ радно способни, али да им није одређено радно место, већ се наводи повремене послови/према потребама Завода. Такође, увидом у поједине „Упитнике за процену ризичног понашања“ утврђено је да су код појединих осуђених, као области високог степена ризика између осталих наведени „слободно време“ и „запослење“, али не постоје предвиђени поступци и активности сагласно утврђеном степену ризика. Имајући у виду да су потреба Завода за радним ангажовањем осуђених из „В“ групе ретке, као и доступност осталих садржајних активности с обзиром на процењен висок степен ризика може се догодити да они не буде упуслени, нити укључени у неку другу сврсисходну активност до наредног рока за преиспитивања програма поступања чиме се умањује вероватноћа за напредовање у групу са већим степеном проширених права и погодности.

С обзиром на утврђен висок степен ризика у овом делу, укључивањем осуђених у радне активности повећава се могућност стицања/развијања радних навика и афинитета према раду, окупира се слободно време осуђених и постиже дисциплина и сарадња осуђених што представља један од циљева успешног третмана. Такође, упошљавањем осуђеног поред смањења високог степена ризика повећава се вероватноћа за напредовањем у третмански режим са већим степеном проширених права и погодности.

31.

УТВРЂЕНО

У КПЗ у Ћуприји осуђени разврстани у групу „В“ ретко се упошљавају.

РАЗЛОЗИ

Затворске власти морају настојати да обезбеде довољно корисног посла за затворенике¹⁴⁷.

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу¹⁴⁸.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике¹⁴⁹.

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију¹⁵⁰.

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.¹⁵¹

Са становишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СПТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике¹⁵².

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.¹⁵³

Затвореници треба да имају прилику да раде и да активно учествују у њиховој рехабилитацији, што је одређено у складу са физичким и менталним способностима од стране лекара или других квалификованих здравствених радника. Довољно корисног рада биће обезбеђено да би затвореници били активно запослени током радног дана.¹⁵⁴

У границама одговарајуће стручне спреме и захтева институционалне администрације и дисциплине, затвореници ће моћи да изаберу врсту посла коју желе да обављају.¹⁵⁵

ПРЕПОРУКА

Служба за третман ће сходно утврђеном степену ризика и потребама радно ангажовати и осуђене из групе „ В“.

¹⁴⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са Европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач. 26.2.

¹⁴⁸ Ибид, тач. 26.3.

¹⁴⁹ Ибид, тач.26.5.

¹⁵⁰ ЗИКС, чл.98, ст.2.

¹⁵¹ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета 2015.год. т. 67. ст. 4.

¹⁵² Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима 2009. год, параграф 223.

¹⁵³ Нелсон Мендела правила, прав. 4.

¹⁵⁴ Нелсон Мендела правила, прав. 96.

¹⁵⁵ Нелсон Мендела правила, прав. 98. ст. 3.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

У Заводу постоје четири шеталишта за лица лишена слободе. У управној згради Завода постоје два шеталишта, једно за осуђене у пријемном одељењу и друго за притворена, прекршајно – кажњена и осуђена лица. Шеталиште предвиђено за притворена, прекршајно – кажњена и осуђена лица није опремљено справама за вежбање и другим спортским реквизитима, док шеталиште за осуђене у пријемном одељењу опремљено је са пар справа за вежбање. У Заводу не постоји теретана у затвореном, јер су просторни капацитети ограничени. Имајући у виду да у Заводу не постоји теретана у затвореном, осуђенима је отежано бављење физичким активностима током лоших временских прилика, посебно онима који су разврстани у групу „В“. Такође, шеталишта у управној згради нису прекривена надстрешницом, па је у периоду лоших временских прилика отежано остваривање права и на време изван затворених просторија.

32.

УТВРЂЕНО

У КПЗ у Ћуприји у управној зграду, у време атмосферских падавина, отежано је остваривање права лица лишених слободе да проводе време на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Недостатак надстрешнице у простору за шетњу (дворишту) битно отежано остваривање права лица лишених слободе на време на свежем ваздуху у време атмосферских падавина. Завод ће у простору за шетњу на свежем ваздуху формирати надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.¹⁵⁶

ПРЕПОРУКА

У просторима за шетњу у управној згради (шеталишта) КПЗ у Ћуприји поставиће се надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

У објекту на Ади постоје посебна шеталишта за осуђене који су разврстани у групу „В“, и велика зелена травната површина која представља терен за фудбал и теретану на отвореном која је свакодневно доступна осуђенима који су разврстани у групу „Б“ и „А“. Према наводима начелнице, осуђени из групе „В“ који су смештени у објекту на Ади изван затворених просторија сваког дана проводе по два часа, а једном недељно дозвољено им је и коришћење фудбалског терена у трајању од 45 минута. Осуђени имају могућности играња стоног тениса и других друштвених игара. У Заводу се за осуђене организују турнири у шаху, стоном тенису, пикаду, а у наредном периоду у плану је и турнир у малом фудбалу. Завод има добру сарадњу са Геронтолошким центром из Јагодине са којим је у априлу текуће године организован турнир у шаху у Геронтолошком центру у Јагодини. Такође, у плану је да се организује и турнир у фудбалу у Заводу са екипом фудбалског клуба из Ћуприје.

2.4.4.2. Културне и уметничке активности

У Заводу се организују културно – уметничке активности у објекту на Ади. За спровођење ових активности задужен је организатор културно-уметничких активности. Посебна просторија за ове активности не постоји, већ се оне спроводе у просторији (учионици) где се обавља курс описмењавања, а која истовремено служи и за обедовање службених лица која су упуслена у објекту на Ади или у дневном боравку осуђених лица када се одржавају приредбе или позоришне представе. У објекту на Ади за осуђене из полуотвореног и отвореног одељења постоји ликовни

¹⁵⁶ Извештај Заштитника грађана (ПМ) о посети ОЗ Зрењанин, 22-116/10, стр. 48.

атеље где осуђени могу да се баве сликарством. Осуђени имају могућност да се баве техником израде декупажа и да се укључе у активности рада са глином. У Заводу се организују и музичке секција, где осуђени талентовани за свирање неког музичког инструмента обично држе часове свирања другим заинтересованим осуђеницима. За осуђена лица се такође организују гостовања познатих личности из Поморавља који осуђенима преносе своја животна искуства и изазове, а такође се организују и гостовања позоришта и различитих културно-уметничких друштава. Осуђени имају могућност да узму учешће у области песничког и литералног стваралаштва који се одржавају ван Завода. Према наводима начелнице, у културно уметничке активности могу да се укључе сви осуђени сходно својим афинитетима и интересовањима.

Сваког четвртка у месецу осуђенима се приказују разни документарни филмови, а осуђени се повремено одводе и на филмске пројекције у град. Једном у 2 месеца у Заводу се организују и поетске вечери песника из Поморавља. Такође, два пута годишње излази и Заводски часопис „Перспектива“. У Заводу су у току 2016. године организовани и курсеви страних језика (грчки, немачки и енглески). Предавачи су били осуђеници који познају ове језике. Курсеве су прошли 14 осуђеника. У наредном периоду у плану је наставак организовања разних културно-уметничких активности у зависности од интересовања осуђених.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штамп

Према наводима начелнице, организована је дистрибуција штампе за осуђена лица која су претплаћена на месечном нивоу на одређени часопис који обезбеђује Завод.

2.4.5.2. Телевизија

Праћење телевизијског програма осуђенима је омогућено у Заводу и то у просторијама за дневни боравка. Притвореним лицима такође је омогућено праћење телевизијског програма у својим спаваоницама.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу постоји библиотека у објекту на Ади, а осуђени која су смештени у управној згради, као и они који су разврстани у затворено одељење на Ади, а која желе одређену литературу добијају картон са списком књига које постоје у библиотеци. Сходно понуди са списка, лица праве списак књига који желе да прочитају и достављају га службенику третмана. У библиотеци постоји фонд књига од 2000 наслова, између осталог и верске литературе. Завод има добру сарадњу са градском библиотеком, те уколико осуђени изразе жељу за одређеном литературом које нема у заводској, онда се иста обезбеђује из градске библиотеке. Рок за враћање књиге је 30 дана. У библиотеци постоје и примерци прописа на језицима националних мањина (албански и румунски). Прописи на енглеском језику не постоје.

2.4.6. ПОСЕТЕ

Посете осуђеним лицима обављају се у за то намењеним просторијама. Осуђени имају право 2 пута месечно на пријем посете по сат времена. Просторије за посете постоје у управној згради и у објекту на Ади. Посете су отвореног типа, односно током трајања посете осуђенима је омогућен физички контакт са родбином, а службена лица само надгледају посете. Затворене посете се обављају у просторији у којој се на средини просторије налази пулт, тако да су са једне стране пулта посетиоци, а са друге лица лишена слободе. Ток посете непосредно надзире припадник Службе за обезбеђење који се налази у просторији. Осуђени имају право на посете 2 пута месечно у трајању од 1 час. Отворене посете се обављају у посебном објекту у кругу Завода. (*видети поглавље 2.3.1.3.*)

У Заводу постоји посебна просторија за посете блиских лица. Просторија се налази у објекту на Ади. Састоји се од дневног боравка/ трепезарије и купатила. У просторији се налази кревет, комада, сто,

столице и телевизор. Зидови просторије су оплемењени и украшени сликама. Купатило се састоји од туш кабине, лавабоа и wc шоље. Просторија делује уредно и чисто. Посете у посебној просторији трају 3 часа. Приликом посета блиских лица осуђени са собом носе постељине из својих спаваоница.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Пакети

Лицима лишеним слободe омогућује се два пута месечно пријем пакета, који се прегледа у присуству лица. У ситуацијама када пакет садржи ствари које лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца. Дозвољена тежина пакета је до 10 килограма.

2.4.7.2. Новчане пошиљке

Лица лишена слободe имају право на неограничено примање и слање новчаних пошиљки. Новчане пошиљке се уплаћују на депозит лица. На месечном нивоу лица могу трошити одређену суму новца за набавку прехранбених и других ствари за личну употребу које се обезбеђују преко Завода.

2.4.7.3. Телефонирање

Осуђена лица којима је одређена група „В“ имају право на телефонски разговор 6 пута недељно од по 15 минута, док осуђени у групи „Б“ и „А“ имају неограничено право на телефонски разговор сваког дана. Круг особа које могу позвати није ограничен. У управној згради постављене су две телефонске говорнице, а у објекту на Ади свака спаваоница у затвореном одељењу има телефонску говорницу. Телефонске картице осуђени купују на кантини.

2.4.8. Верска права

У Заводу постоји просторија за обављање верских обреда. Просторија се налази у објекту на Ади. Према наводима начелнице, свештено лице долази сваке друге недеље (среда) од 15:30 до 18:30 часова, када осуђени имају могућност да обављају индивидуалне разговоре са свештеним лицем. Свештено лице не долази у време верских празника. Међутим, у току су преговори са надлежном епархијом да у наредном периоду свештено лице посећује Завод и у време верских празника.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствено особље

КПЗ Ћуприја има Службу за здравствену заштиту. У Заводу су ангажована четири лекара по уговору о делу, који су иначе запослени у Дому здравља у Ћуприји. Осим тога, за потребе метадонске терапије ангажује се докторка из метадонског центра Опште болнице Ћуприја. Завод има ангажована три медицинска техничара (мед. сестре), од тога су два запослена на неодређено и један на одређено време. У последњих око годину дана, лекари су били на едукацијама у Нишу и Београду, а у организацији Лекарске коморе и Заштитника грађана.

У Заводу није организовано 24-часовно дежурство здравственог радника. Лекар ради радним данима од 8 до 14 часова, а викендом и празником, као и уколико за то постоји посебна потреба (нпр. код објаве штрајка глађу, повреде, упућивања у самицу и сл.), лекар се позива и ван радног времена. У амбуланти, као и у Заводу је на више места јасно истакнут распоред рада лекара за цео месец, као и лекара који су тог дана приправни за хитне позиве. Поред тога, за хитне случајеве позива се и Служба хитне медицинске помоћи Ћуприја (СХП), чији лекари интервенишу у просторијама Завода. Налази ових прегледа се уносе у протокол прегледа и потписују од стране лекара СХП који интервенише.

Медицински техничари раде у две смене, и то од 7:30 до 15:30 у обе амбуланте по један техничар, као и један дежурни за обе амбуланте од 12 до 20 часова.

33.

УТВРЂЕНО

Служба за здравствену заштиту КПЗ у Ћуприји нема стално запосленог лекара, а у Заводу није обезбеђено ни 24-часовно дежурство здравственог радника.

РАЗЛОЗИ

Завод има најмање једног лекара и два медицинска техничара, а мора омогућити услуге и једног психијатра.¹⁵⁷

Затвореници би требали имати приступ лекару према потреби, у било које доба дана или ноћи. У просторијама затвора мора увек бити присутна нека особа која је стручна за пружање прве помоћи. У хитним и озбиљним случајевима, треба упозорити лекара, медицинског техничара и управу затвора; активно учешће и ангажман од стране особља које чува затворенике је ту од суштинског значаја.¹⁵⁸

Затворска служба здравствене заштите би требала имати довољан број квалификованог медицинског, болничког и техничког особља, као и одговарајуће просторије, средства и опрему чији је квалитет ако не идентичан барем сличан квалитету оних које постоје у спољашњем окружењу.¹⁵⁹

Када је реч о хитним интервенцијама, лекар би увек требао бити доступан на позив. Осим тога, неко компетентан за пружање прве помоћи треба увек да се налази у затворској установи, пожељно неко ко има признату квалификацију медицинске сестре (техничара).¹⁶⁰

Затворске службе здравствене заштите треба да буду способне да обезбеде лечење и негу, као и одговарајуће режиме исхране, психотерапију, рехабилитацију и друго неопходно, у условима који се могу упоредити са

¹⁵⁷ Закон о извршењу кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 55/2014), члан 24 став 2.

¹⁵⁸ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима бр. R (98) 7, чл. 4.

¹⁵⁹ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 11.

¹⁶⁰ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 35. ст. 2. III Општег извештаја [CPT/Inf (93) 12], објављеног 1993. год.

онима које имају пацијенти у спољној средини. У складу са тим треба организовати запошљавање лекара, медицинских сестара и техничара, као и обезбедити просторије, уређаје и опрему. Треба да постоји одговарајући надзор над апотеком и дистрибуцијом лекова. Надаље, припремом лекова треба увек да се бави квалификовани кадар (апотекар/медицинска сестра/техничар, итд.).¹⁶¹

ПРЕПОРУКА

КПЗ Ћуприја ће предузети мере и ангажовати једног лекара на неодређено време, и обезбедити континуирано присуство здравственог радника у Заводу 24 часа дневно седам дана у недељи.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

У Заводу свако ЛПС има здравствени картон који се отвара приликом првог прегледа при пријему. Здравствени картони се чувају у ординацији, на полици односно у фиокама, одвојено по категоријама (притвор, осуђена лица, прекршајно кажњена лица), дакле доступно и без контроле лекара.

Лица лишена слободе могу остварити увид у налазе о свом здравственом стању и у здравствени картон, а приликом изласка из Завода, уколико им је потребно, могу добити фотокопије лекарских извештаја.

Осим здравствених картона, у оквиру послова воде се и следеће посебне књиге - евиденције:

- протокол – дневник о лекарским прегледима и интервенцијама
- књига повреда (повреде на раду, употреба средстава принуде, самоповређивање)
- протокол амбулантних услуга (интервенција) – коју потписује и ЛПС
- књига евиденције штрајка глађу
- књига обиласка лица у самици и усамљењу
- протокол санитарних прегледа
- протокол болесника за метадонску терапију
- књига пријављених за лекарски преглед

2.5.1.3. Остваривање обавеза и дужности лекара у Заводу

Периодичне извештаје о здравственом стању осуђених лекар доставља управнику или другој служби на захтев, а саставља их на основу увида у здравствени картон.

Налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених лекар подноси управнику само у случајевима исказане жеље ЛПС за већим физичким активностима попут коришћења теретане.

Према изјави лекара и управника, у Заводу се једном месечно одржавају стручни састанци којим руководи управник Завода, а којем присуствују сви лекари и техничари. На том састанку се прави распоред рада и дежурстава за наредни месец, али се и дискутује о свим текућим здравственим питањима и о појединим пацијентима. На основу таквог усменог исказивања проблема управник предузима одговарајуће мере.

34.

УТВРЂЕНО

Периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, као и налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених лекар не подноси управнику.

¹⁶¹ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 72.

Лекар не подноси управнику ни налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене, побољшању хигијене у Заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми:

- 1) подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених;
- 2) поднесе извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне и да препоручи мере за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне;
- 3) даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене;
- 4) даје налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени;
- 5) даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Управник завода дужан је да без одлагања предузима мере из става 1. овог члана које му препоручи лекар.¹⁶²

У Закону о извршењу кривичних санкција, у члану 115. став 1. прописано је да је лекар у заводу дужан да контролише смештај, исхрану, хигијену, санитарне и друге услове од којих зависи здравље осуђених (тачка 5).

ПРЕПОРУКА

У КПЗ Ћуприја лекар ће управнику, осим стручних састанака када подноси усмене извештаје, подносити одговарајуће извештаје и у писаној форми, налазе и препоруке - периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне, као и препоруке за поступање према том лицу; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

У оквиру Завода постоје две лекарске ординације:

Амбуланта у притворској јединици налази се на спрату помоћне зграде. До амбуланте се долази спољашњим степеништем, нема посебне чекаонице за пацијенте. Амбуланта је мања, површине око 12 м² и у њој се налази потребан намештај.

Амбуланта у објекту на „Ади“ је пространа просторија у којој се налази неопходан намештај за амбуланту, као и основни инструменти. Просторија је чиста и адекватно осветљена природном и вештачком светлошћу.

Од инструмената ординација поседује: вагу за мерење телесне тежине, апарат за мерење крвног притиска и слушалице, апарат за одређивање шећера у крви, ЕКГ апарат, у амбуланти при притворској јединици налази се суви стерилизатор, док се у амбуланти на „Ади“ налази боца са кисеоником. Службена лица наводе да је неопходно набавити отоскоп, док је негатоскоп у фази набавке.

У објекту на „Ади“ постоји посебна просторија за издвајање оболелих са једним креветом, која се налази на спрату објекта. У приземљу, у непосредној близини амбуланте, налази се болесничка соба са 12 кревета, од којих је већина на спрат. У време посете у овој просторији је затечено 8 ЛЛС.

¹⁶² ЗИКС, члан 116.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

У склопу амбуланте у сваком објекту постоји апотека која се налазе у посебном, закључаном, ормару. У посебном ормару налазе се средстава за превијање, а у фрижидеру ампулирани лекови. Код лица лишених слободе, у ћелијама, по изјави лекара, могу се наћи само капи за очи или извесни лекови у виду крема.

Лекар преписује лекове, техничари их пакују у седмичне дозере, а поделу лекова врше или медицински техничари или припадници службе за обезбеђење 3 пута дневно, уз оброке. (*видети препоруку бр. 33*)

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Здравствени прегледи ЛЛС се у Заводу обављају сваког радног дана, а по потреби и викендом и празником.

Лекарски прегледи се по правилу обављају без присуства немедицинског особља, осим уколико лекар не сматра за неопходно да прегледу присуствује и радник службе обезбеђења.

У Заводу је од почетка 2017. године, само у притворској амбуланти, извршено укупно 979 прегледа.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Први лекарски преглед по пријему ЛЛС у Заводу лекар обавља најкасније у року од 24 часа. Преглед се састоји од разговора и прикупљања анамнестичких података, мерења телесне тежине, општег физикалног прегледа, мерења крвног притиска, процене радне способности, као и анализе донете медицинске документације и одређивања терапије. У току првог прегледа отвара се здравствени картон.

Редовни прегледи ЛЛС се врше по њиховом повратку у Завод са привременог одсуства дужег од 48 часова (викенда) и пре отпуштања из Завода.

2.5.2.2. Прегледи по захтеву

Уколико ЛЛС сматра да је болесно обраћа се Служби за обезбеђење и тај захтев се уписује у књигу захтева за преглед. Лице се прегледа од стране лекара, у зависности од времена постављеног захтева, у току истога дана, или следећег дана по захтеву за преглед, односно медицински техничар врши процену, па у случају да је потребан хитан преглед лекар долази ван радног времена, а у ургентним случајевима позива се хитна медицинска помоћ.

Уколико је потребно извршити специјалистички преглед ван Завода, обавља се у најкраћем могућем року. Проблем представља организовање спровођења у случајевима немогућности превоза због недостатка службених возила или радника обезбеђења која би била у пратњи.

Евиденција обављених прегледа води се, осим у здравственом картону, и у посебном протоколу прегледа, где је за сваки преглед назначен датум, име пацијента, разлог прегледа, налаз, а сваки од прегледа је оверен потписом и факсимилом. Увидом у насумично изабране здравствене картоне лица лишених слободе, види се да су исти попуњени на адекватан начин. Наиме, постојеће рубрике које се односе на први преглед су већим делом попуњене на основу чега се може утврдити да су прегледи вршени детаљно. Рубрике које се односе на посебне прегледе су потписане и оверене факсимилом, са назначеним датумом прегледа. У картону хронично оболелих лица присутна је и додатна медицинска документација - специјалистички извештаји, лабораторијски налази и др.

2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима

Лекар пре упућивања лица на издржавање дисциплинске мере упућивање у самицу прегледа лице и даје своју оцену о његовој способности за извршење ове мере. Увидом у књигу евиденције обиласка лица у самици установљено је да се прегледи ових особа обављају свакодневно, а већину обилазака врши медицински техничар. С обзиром да Завод нема стално запосленог лекара, тренутно не постоји могућност свакодневне лекарске контроле лица смештених у самици, већ искључиво контроле од стране медицинског техничара. *(видети поглавље 2.5.1.1.Здравствено особље)*

У случајевима штрајка глађу лекар интервенише у најкраћем могућем року по дојави. Преглед лица која штрајкују глађу се уписује у протокол и здравствени картон. Прегледи се обављају свакодневно, у амбуланти и састоје се од уобичајеног физикалног прегледа и мерења телесне тежине и крвног притиска.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

Лечење осуђеног спроводи се искључиво уз његов пристанак. Одбијање терапије се уписује у здравствени картон ЛЛС.

2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу

У Заводу се пружа основна здравствена заштита – општи лекарски преглед, спроводи се одређена терапија (било од лекара опште праксе или одређена од специјалисте при прегледу ван КПЗ) и врше се обраде мањих повреда и превијања. Такође, врши се одређивање концентрације шећера у крви.

У непосредном разговору тима НПМ са ЛЛС, примедбе које се тичу указивања здравствене заштите биле су на ускраћивање специјалистичких прегледа и поштеда од радних активности с обзиром на актуелна здравствена стања. Увидом у здравствене картоне лица лишених слободе са којима су обављени разговори, као и накнадним разговором са лекаром Завода утврђено је да су ове притужбе неосноване.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

ЛЛС се у случајевима потребе за специјалистичким прегледима упућују у Дом здравља и Општу болницу у Ћуприји, а у посебним случајевима, као и у случају потребе за специјалним психијатријским третманом, и у Специјалну затворску болницу у Београду.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

У КПЗ Ћуприја не постоји стоматолошка ординација, тако да се стоматолошки прегледи обављају ван Завода.

С обзиром на то да Завод нема стоматолога, утврђено је да се не врши редовна, периодична стоматолошка контрола. Када се ЛЛС жали да га боли зуб или да је отекао, лекар лице упућује стоматологу.

Исказани су проблеми који се односе на организовање спровођења у случајевима немогућности превоза због недостатка службених возила или радника обезбеђења која би била у пратњи, као и повремене несарадње лекара стоматолога, и поред тога што КПЗ има уговор са ДЗ Ћуприја у коме су, између осталог, прецизиране и услуге стоматолога.

2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица, лица која болују од заразних и болести зависности

Према наводима лекара, у Заводу се тренутно налази већи број душевно оболелих, али се највећи део односи на хероинске зависнике, а сматра да су постојећи услови њиховог третмана у Заводу адекватни.

За поједина лица која имају ментална обољења примењује се терапија прописана од лекара специјалисте психијатра и за њихов адекватан смештај и третман, по мишљењу лекара, не постоје услови.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

По наводима лекара, у Заводу је смештено више лица заражених хепатитисом Б и Ц. Лекар није навео да постоје лица заражена ХИВ-ом.

У Заводу је повремено присутна појава вашки и шуге. По утврђивању дијагнозе, лица оболела од заразних болести која се преносе контактом (шуге, вашки) се издвајају у посебну просторију до излечења.

2.5.4.2. Болести зависности

Од болести зависности у Заводу се у време наше посете, према наводима лекара, налазило више особа – некадашњих зависника од психоактивних супстанци, а од тога актуелно само два лица на метадонској терапији. Терапију контролише лекар из метадонског центра Опште болнице Ћуприја. Није добијен податак о томе да ли има и алкохоличара. У Заводу се раде повремени контролни прегледи на околност конзумирања психоактивних супстанци.

2.5.4.3. Повређивања

У Заводу се води посебна евиденција о повредама осуђених - књига повреда, води је лекар, у исту се детаљно уписују наводи повређеног о настанку повреде, као и налаз лекара, што је увидом и потврђено. Осим у овој књизи, повреде се евидентирају и у здравственом картону.

Увидом у књигу повреда утврђено је да током ове и прошле годину нису евидентирани повреде које су настале приликом примена мера принуде и да се углавном радило о повредама које су лица задобила у међусобним тучама, повредама од самоповређивања и задесно насталим повредама. Међутим, као што је већ утврђено, у једином случају употребе мера принуде током 2016. године лекарски прегледи након употребе мера су обављени у Општој болници у Ћуприји и повреде које је задобило лице над којем су мере примењене нису адекватно документоване. (*видети поднаслов: 2.3.2.3. Мере принуде*). У случајевима повреде лица лишених слободе лекар интервенише одмах, или у најкраћем року по позиву.

2.5.4.4. Штрајк глађу

У Заводу је током текуће 2017. године било, према изјави лекара, „више случајева“ штрајкова глађу. У случајевима штрајка глађу лекар интервенише у најкраћем могућем року по дојави.

Преглед ЛЛС која штрајкују глађу се уписује у протокол и здравствени картон. Преглед ових лица је свакодневан, обавља се у амбуланти, а састоји се од уобичајеног физикалног прегледа, као и мерења телесне тежине и висине крвног притиска. Најдужи забележени период штрајка глађу износио је 15 дана.

2.5.4.5. Изложеност дуванском диму

Према наводима лекара, приликом првог прегледа лица се интервјуишу у вези са пушењем, те се води рачуна да се непушачи смештају у одвојене просторије од пушача. У Заводу су уочене ознаке да је пушење у одређеним просторијама забрањено.

2.5.4.6. Смртни случајеви

Прошле године једно лице је извршило самоубиство вешањем у притворском делу. Смрт је констатована мртвозорник, који је и издао потврду о смрти, а лекар нема поуздано да ли је рађена обдукција, а уколико јесте, обдукциони записник није достављен Заводу (*видети препоруку бр. 12*).

2.5.5. НАДЗОР НАД РАДОМ ЗДРАВСТВЕНЕ СЛУЖБЕ

Здравствени инспектор је у склопу превентивног деловања у марту 2017. године обавио службену саветодавну посету Казнено-поправном заводу у Ћуприји. Допис са препорукама за исправљање уочених пропуста је достављен Заводу и одређен је рок од 60 дана у ком би Завод требало да поступи по њима. У допису је такође наведено да ће се по истеку рока обавити инспекцијски надзор.

2.6. СИНДИКАЛНО ОРГАНИЗОВАЊЕ ЗАПОСЛЕНИХ

Обављен је разговор са представницом синдикалне организације радника Казнено-поправног завода у Ћуприји, у коју је, према њеним речима, учлањено 70 од 76 запослених. Од укупног броја запослених, њих 18 су жене и према њеној оцени у поступању према запосленима нема дискриминације. Претходна систематизација предвиђала је 106 радних места, а нова предвиђа нешто више од 90. Поједини запослени су због одлазака колега и колегиница у старосну пензију оптерећени додатним послом који су преузели од њих. Такође, присутно је и оптерећење прековременим радом, који се уредно исплаћује. Проблем недостатка кадра се највише осећа међу медицински особљем, у вези чега су се писмено обраћали надлежнима. Сви запослени живе у Ћуприји или у околним местима, у кругу од 10ак километара од Завода и према њеним сазнањима нико у скорије време није премештен на рад у други Завод. Напредовање запослених је ограничено систематизацијом радних места и прописима који су практично га онемогућили, с обзиром да у буџету нису планирана средства за напредовање државних службеника у виши платни разред.¹⁶³ Службеници нису имали никакве нове обуке које су најављене. Такође, запослени немају редовне контроле здравственог стања нити им је омогућена психолошка подршка, а у организацији синдиката заинтересоване службенице су имале мамографију у Општој болници у Ћуприји. Истиче да са руководством Завода и Управе за извршење кривичних санкција имају коректан однос и да управник, односно директор, излазе у сусрет синдикату и запосленима у мери у којој је могуће.

¹⁶³ Закон о буџету Републике Србије за 2017. годину ("Сл. гласник РС", бр. 99/16), чл. 10.